

T.C.

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI NÜKLEER SİLAHLANMA

Yüksek Lisans Tezi

HAZIRLAYAN: ÖYKÜ OĞULBALI

TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. SEDA ÜNSAR

İSTANBUL, 2017

ONAY SAYFASI

Öğrencimiz ÖYKÜ OĞULBALI tarafından hazırlanan “KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI NÜKLEER SİLAHLANMA” başlıklı bu çalışma, 13.03.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : [Doç. Dr. Seda Ünsar] (Danışman)

Üye : [Yrd. Doç. Dr. Çağdaş Dedeoğlu]

Üye : [Yrd. Doç.Dr. Çiğdem Kaya]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Üye : [Unvanı, Adı ve SOYADI]

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

[İ m z a]

[Unvanı, Adı ve SOYADI]

Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirimlerin, çizelge ve şekillerin kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Küreselleşmenin ve Uluslararası Nükleer Silahlanma” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Öykü OĞULBALI

ÖZET

KÜRESELLEŞME VE ULUSLARARASI NÜKLEER SİLAHLANMA

Öykü OĞULBALI

Yüksek Lisans Tezi, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Seda Ünsar

Mart, 2017

Kültürlerin sınır ötesi etkileşimi ve ulus devletlerin etkinliğini yitirmesi, baskı, şiddet ve ekonomiyi çıkarları doğrultusunda kullanan kapitalist ülkelerin “güçlü” kabul edilmesine sebep olmuştur. Güçlü ülkelerin daha güçlü, güçsüzlerin daha güçsüz olması küreselleşen dünyada kaçınılmazdır. Küreselleşmenin siyasi, askeri ve ekonomik alanda tetiklediği eşitsizlikler her ülkede güvenliği artırma ihtiyacı doğurmuştur. Güçlü olmak daha güvenli ve caydırıcı olmak demektir. Savunma sanayii ve silahlanma yarışları böylece başladı. II. Dünya Savaşı’nı atom bombası kullanarak sonlandıran Amerika Birleşik Devletleri (ABD) dünyadaki tek nükleer güç olmadığını anladığında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’ni (SSCB) kendi güvenliğine karşı en büyük tehdit olarak tanımlamıştır. Nükleerleşen küresel dünyada güçlü iki kutuptan biri ABD diğeri ise SSCB olmuştur. Diğer ülkelerin caydırıcılığını arttırmak için nükleer silahlanmaya yönelmesi, nükleer gücün dünya üzerinde istenmeyen sonuçlar doğurması riskini arttırdı. Bu nedenle devletlerarası antlaşmalar imzalandı. Günümüzde Avrupa Kıtasında İngiltere ve Fransa da, Asya Kıtasında Çin, Kore, Hindistan, Pakistan, İran ve İsrail, ABD ve Rusya’dan sonra nükleer silaha sahip olan ülkelerdir.

Anahtar Kelimeler: Küreselleşme, Nükleer Silahlanma, Güç, Güvenlik, Caydırıcılık.

ABSTRACT

GLOBALIZATION AND INTERNATIONAL NUCLEAR ARMAMENT

Öykü OĞULBALI

Master Degree Thesis, International Relations Department

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Seda Ünsar

March, 2017

Due to the cross-border engagement of cultures and the erosion in the sovereignty of nation states; the capitalist states, practicing violent and repressive policies as well as using the economy for their self-profit, were regarded as the powerful states. In the global world, it is inevitable that the powerful states become more powerful while the weak become weaker. The conditions of disparity in politics, military potential, and the economy triggered by globalization led every country to be in need of more safety and security, which meant that the more deterrent power the state had, the safer the people living in that country were. Hence, the defense industry and armament race were initiated in due course. Even U.S.A, ending the World War II by launching an atomic bomb, defined USSR as the most important threat after realizing that the U.S. is not alone in the nuclear industry. U.S.A was the authority and USSR became the opposite pole in our nuclear global world. The other states, following the path which U.S.A and USSR have taken and desiring to have deterrent power, headed for nuclear armament, which created an increasing risk of unavoidable and undesirable consequences. It was for such reasons that the states signed a number of international treaties. England and France in Europe, China, Korea, India, Pakistan, Iran and Israel in Asia, are the countries other than the U.S. and Russia having nuclear weapons.

Key Words: Globalization, Nuclear Arms, Power, Security, Deterrence.

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezim olarak sunduğum bu çalışma çok sevgili tez danışmanım Doç. Dr. Seda Ünsar sayesinde yapma cesareti bulduğum bir çalışmadır. Bir tez danışmanının sahip olabileceği en üstün sabrı gösterdiği ve bu çalışmaya harcadığı sonsuz emekleri için kendisine en içten teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Ayrıca bu çalışmanın her anında, değerli fikirleri ile bana destek olan saygı değer hocam Yrd. Doç. Dr. Çağdaş Dedeoğlu'na, beni daima motive eden ve desteklerini hiç esirgemeyen sevgili aileme çok teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT.....	IV
ÖNSÖZ.....	V
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ.....	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X
KISALTMALAR LİSTESİ.....	XI

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. Problemin Tespiti.....	2
1.2. Çalışmanın Amacı.....	2
1.3. Araştırmanın Metodolojisi.....	3
1.4. Bölüm Planı.....	4

2. BÖLÜM

KÜRESELLEŞME

2.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Tarihçesi.....	5
2.2. Dünyada Küreselleşmenin Hissedilmeye Başlanması.....	7
2.3. Küreselleşmeye İlişkin Bazı Yaklaşımlar.....	7
2.3.1. Küreselciler.....	7
2.3.2. Kuşkucular (Şüpheliler).....	8
2.3.3. Dönüşümcüler.....	8
2.4. Küreselleşen Dünyanın Sonuçları.....	9
2.4.1. Küresel Ekonomik Eşitsizlik.....	9
2.4.2. Küresel Siyasi Eşitsizlik.....	11
2.4.3. Küresel Askeri Eşitsizlik.....	13

3. BÖLÜM

GÜÇ, GÜVENLİK VE CAYDIRICILIK

3.1. Uluslararası İlişkiler Teorilerinde ‘Güç, Güvenlik ve Caydırıcılık’.....	16
3.2. Nükleer Silahlar ve Türleri.....	18
3.3. Nükleer Silahların Etkisi.....	19
3.4. Nükleer Silahsızlanma Konusunda Faaliyet Gösteren Kuruluşlar.....	20
3.4.1. Birleşmiş Milletler Örgütü(BM).....	20
3.4.2. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü(NATO).....	21
3.5. Nükleer Silahların Sınırlandırılması Konusunda Yapılan Çok Taraflı Antlaşmalar.....	21
3.5.1. Paris Barış Antlaşması.....	22
3.5.2. Antartika Antlaşması.....	22
3.5.3. Nükleer Silah Denemelerini Yasaklayan Antlaşma.....	22
3.5.4. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması.....	22
3.6. Nükleer Silahların Sınırlandırılması Konusunda Yapılan Çift Taraflı Antlaşmalar.....	23
3.6.1. Stratejik Saldırı Azaltma Anlaşması – Strategic Offensive Reductions Treaty(SORT).....	23
3.6.2. Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri – Strategic Arms Limitation Talks - SALT-1 VE SALT – 2.....	24
3.6.3. Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri – Strategic Arms Reduction Talks – START.....	25

4. BÖLÜM

NÜKLEER SİLAHLANMA

4.1. Nükleer Silaha Sahip Gelişmiş Ülkeler.....	27
4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri.....	28
4.1.1. Küba Füze Krizi.....	28
4.1.2. Rusya.....	30
4.1.3. İngiltere.....	31
4.1.4. Fransa	32

4.1.5. Çin Halk Cumhuriyeti.....	33
4.1.6. Hindistan.....	34
4.1.7. Pakistan.....	36
4.1.8. İsrail	37
4.1.9. Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti.....	39
4.1.10. İran	41

5. BÖLÜM

SONUÇ

Sonuç.....	43
6. KAYNAKLAR.....	45
7. ÖZGEÇMİŞ.....	50

Tablolar Listesi

Tablo 2.1	Nükleere Sahip Ülkelerin GSYİH.....	11
Tablo 2.2	Dünya'nın En Büyük 10 Ordusuna Sahip Ülkeler.....	14

Şekiller Listesi

Şekil 3.1	Nükleer patlama sırasında açığa çıkan enerjiler.....	20
Şekil 4.1	Nükleere Sahip ülkeler.....	27
Şekil 4.2	Amerika Birleşik Devletleri'nin Nükleer Alanları.....	30
Şekil 4.3	Rusya'nın Nükleer Alanları.....	31
Şekil 4.4	İngiltere'nin Nükleer Alanları.....	32
Şekil 4.5	Fransa'nın Nükleer Alanları.....	33
Şekil 4.6	Çin Halk Cumhuriyeti'nin Nükleer Alanları.....	34
Şekil 4.7	Hindistan'ın Nükleer Alanları.....	36
Şekil 4.8	Pakistan'ın Nükleer Alanları.....	37
Şekil 4.9	İsrail'in Nükleer Alanları.....	39
Şekil 4.10	Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti'nin Nükleer Alanları.....	40
Şekil 4.11	İran'ın Nükleer Alanları.....	42

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ABM	Anti Balistik Füze Antlaşması
BM	Birleşmiş Milletler
CENTO	Merkezi Anlaşma Teşkilatı, Bağdat Paktı
DDA	Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Departmanı
DGP	Nükleer Silahların Yayılmasını Önlemede Üst Düzeyli Savunma Grubu
DKHC	Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti
GSYİH	Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
JCP	Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Birleşik Komitesi
NATO	Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü
NPG	Nükleer Planlama Grubu
NPT	Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Sözleşmesi
SALT – 1	Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri - 1
SALT – 2	Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri - 2
SGP	Nükleer Silahların Yayılmasını Önlemede Üst Düzeyli Askeri - Politik Grup
SORT	Stratejik Saldırı Azaltma Anlaşması
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
START	Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri

ONAY

Tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece İstanbul Arel yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun 1 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum.

Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

[Tarih ve İmza]

Öykü Oğulbalı

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Günümüzdeki küreselleşmenin tanımı 19. yüzyılın küreselleşme tanımından biraz farklıdır. Küreselleşme aslında bir bütünleşme aşamasıdır. Teknolojik olarak kıtalar arası iletişimin en önemli etkenidir. Güçlü ülkelerin daha da güçlenmesine yol açmıştır. (Baylis, J. v.d. ,2013: 59)

Uluslararası ilişkilerde devlet temel aktördür. Bu çerçevede bakıldığında ulusların çıkarlarına ulaşması için kabul edilen en temel unsur güçtür. Morgenthau gibi realistler gücü, devletin sahip olduğu siyasi ve askeri yetkinliklere göre değerlendirmektedirler. Bu nedenle çalışmamda güçlü-güçsüz gibi tanımlayıcı sıfatlar bulunmaktadır.

Küreselleşme dünya siyasetine etkisini hemen her alanda belli ederken ülkeleri de nükleer güç sahibi olmaları için itmektedir. “Küreselleşme ve Uluslararası Nükleer Silahlanma” konulu tez çalışmamda, ülkelerin nükleer silah yarışına girmelerini, güç-güvenlik ilkesi gereğince ekonomik, siyasi ve askeri yönden gelişmelere önem vermelerini detaylı bir şekilde anlattım. Bu çalışmayı yaparken daha önce benzer konular işlemiş yazarların eserlerinden yardım aldım.

Dünya üzerinde nükleer silaha sahip olduğumu bildiğimiz dokuz ülke vardır ve bu ülkelerin yanı sıra nükleer silah geliştiren ülkelerde dünya siyasetinde söz sahibi olmaya başlamıştır. Komşu ülkelere ya da uzak bir coğrafyadan erişimi kolayca gerçekleştirilebilecek nükleer tehdide karşı ülkeler, nükleer tehdidi bertaraf edecek kaynaklara sahip olmak istemektedirler.

Nükleer güç, küresel anlamda tüm ulusların güvenliğini de etkilemektedir. Nükleer güce sahip olmayan ülke, bu bakımdan kendini savunmasız hissetmektedir. Bu nedenle küresel tehlikelerden arınmak, nükleer tehditten kurtulmak amacıyla, ülkeler nükleer güce sahip olarak caydırıcı bir nitelik kazanmak istemektedir. Başka bir ifadeyle nükleer güce sahip olan bir ülkeye, başka bir nükleer güce sahip ülkenin saldırmaktan vazgeçeceği değerlendirilmektedir. “Caydırıcılık” bu anlamda ülke siyasetinde önemli bir yere sahip olmaktadır.

Çalışmayı bir bütün olarak ele aldığımızda küreselleşme, nükleer silahlanma, güç, güvenlik ve caydırıcılık ilkelerinin birbirleriyle bağlantılı olduğunu ve küreselleşmenin kendi başına insan hayatına tehlikeye sokmazken, güçlü olmaya çalışan devletlerin, dünyayı nasıl bir tehlikenin içine soktuklarını işleyeceğiz.

1.1. Problem Tespiti

Küreselleşme olgusu uluslararası platformda bir dönüm noktasıdır. Küreselleşmenin birçok olumlu etkisinin yanında olumsuz da birçok etkisi olmuştur. Küreselleşme sonucunda değişen ekonomik sistem ülkeler arasında büyük bir ekonomik eşitsizlik yaratmıştır. Gelişmiş ülkeler ekonomik, siyasal ve askeri güçlerini küresel olarak kullanırken, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkeler dünya siyasetinden dışlanmışlardır. Küreselleşme konusuna atıf yapmadan siyasal, sosyal, askeri, kültürel ve ekonomik gelişmeleri konuşmamız mümkün olamaz. Küreselleşme ile birlikte dünya düzeni değişmiştir. Bunun hem olumlu hem olumsuz etkileri olduğunu söylemek mümkündür.

Kültürel ve sosyal açıdan iyi bir gelişim olsa da, ekonomik ve askeri açıdan – gelişmemiş ülkeler için- olumsuz yönleri de olmuştur. Marksist Tarihçi Ellen Wood'a göre; küreselleşme ekonomik açıdan emperyalizme güç vermiştir. (Wood, 1999: 79) Bu marksist düşünceye göre küreselleşme; güçlü ve gelişmiş ülkelerin, az gelişmiş/gelişmemiş ülkeleri sömürmesine yol açmıştır. Aynı şekilde askeri açıdan bakacak olursak, sınırsız bir dünya, birçok devlet için güvensiz dünya olarak sayılmıştır. Bu nedenle küreselleşme; askeri açıdan gelişme ihtiyacını arttırmıştır. Ülkelerin askeriyesinin gelişmesi, silahlanma yarışına dönüşmüştür. Küreselleşmenin olumsuz etkilerinden biri de bu sonu gelmeyen silahlanma yarışıdır. Canlı/cansız her varlığa zarar veren bu silahlanma yarışını korkunç boyutlara ulaşılarak nükleer silahlanmayı doğurmuştur. Güç ve güvenlik anlayışı ile silahlanma yarışını paralel olarak devam ettirmektedir. Devletlerin güçlü olmaları için düşmanlarını yok edecek güçte nükleer silahların üretilmesi yok oluşa kapı açmaktadır.

1.2. Çalışmanın Amacı

Küreselleşme uluslararası ilişkiler literatüründe uzun zamandır var olan bir kavramdır. 21. yüzyılda dünya üzerinde olan değişimlerin baş aktörü olarak küreselleşme görülmektedir. (Kanapiyanova, 2012) Son yıllarda ekonomik, askeri ve siyasal

değişimlerin tanımlayıcı ifadesi de olmuştur. Küreselleşmenin böyle önemli konularda yer alması, küreselleşmenin de önemini arttırmış ve tartışmaların ana konusu haline getirmiştir. Aslında küreselleşme George Ritzer'in de belirttiği gibi bütün bu süreçlerin gelişimidir. Hemen her alanda adından söz ettiren gerek askeri, gerek siyasal gerekse ekonomik alanda dünya sistemini etki altına almıştır. (Ritzer, 2011: 45) Küreselleşmenin yayılmasıyla ülkeler arasında güç savaşı daha da belirginleşmiştir. Ekonominin gelişmesi askeri yatırımın da gelişmesine katkı da bulunmuştur. Çalışmamda; küreselleşmenin başlangıcını, gelişim sürecini, askeri, siyasal ve ekonomik nedenlere etkilerini açıklayacağım, daha sonra bu güç savaşı içinde dünyayı ittiği nükleer güç savaşını anlatacağım.

Yukarıda ifade edilen amaçla, tezde, üç hipotez test edilmektedir. Hipotez, bir olayın, bir durumun ya da bir gözlemin üzerinde daha fazla inceleme yapılarak öneri niteliğinde olan bir açıklamadır. Doğrulanabilecek ya da yanlışlanabilecek bir ifadedir. Bilimsel araştırmalar eldeki mevcut hipotezlere göre şekillenir. Eğer bir hipotez yoksa araştırma kopuk ve gelişmiş güzel olmaktan kendini kurtaramaz. (Arslanoğlu, 2014: 7-8) Bu açıklamaya göre çalışmamın hipotezleri şu şekildedir;

Hipotez 1: Küreselleşen uluslararası ortamda caydırıcı bir güç olma isteği, nükleer güç olma isteğini etkiler.

Hipotez 2: Küreselleşme, nükleer güce sahip olma isteğini etkiler.

Hipotez 3: Nükleer güç olma isteği, küresel güvenliği etkiler.

1.3. Araştırma Metodolojisi

Araştırmamız, içerik analiz yöntemiyle ele alınmıştır. İçerik analizi, konuya ilişkin belgelerin ve kaynakların toplanması ve hipotezlerin test edilmesi amacıyla yorumlanmasıdır. Bu sayede, konuyla ilgili veya benzer konularla ilgili daha önce yapılmış çalışmalar incelenir, konuyla ilgili geniş çaplı bir bilgi edinildikten sonra, elde edilen bulguların incelenmesi, anlaşılması ve yorumlanması konusunda yardımcı olur. Araştırmacı yeni öğrendikleriyle kendi bildiklerini birleştirip daha güçlü bir fikirle yeni araştırmasını yapar ve kendini ifade eder.

1.4. Bölüm Planı

Çalışmamız küreselleşmenin uluslararası platformda nükleer silahlanmaya sebep olması hakkındadır. Bu çerçevede, çalışmanın ikinci bölümünde küreselleşmenin tanımı ve sebep olduğu eşitsizlikler anlatılacak, bu eşitsizliklerin en önemlileri olan siyasal, ekonomik ve askeri eşitsizliklerin zararları anlatılacaktır. Askeri, siyasal ve ekonomik eşitsizlikler sonucu doğan silahlanma yarışına değinilecektir.

Üçüncü bölümde ise uluslararası ilişkilerin baş aktörü olan güç ve güvenlik kavramları anlatılacak ve bu olguların dünya sistemlerini nasıl etkiledikleri açıklanacaktır. Önu alınamayan silahlanma yarışının azaltılması için etkili olan caydırıcılık konusu da üçüncü bölümde işlenecektir.

Tezin asıl konusu olan nükleer silahlar konusu dördüncü bölümde işlenecek, nükleer silah tanımları ve nükleer silaha sahip ülkeler ve özellikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılacaktır. Dünyamızı tehlikeye atan nükleer silah sayıları ile durumun ciddiyeti gözler önüne serilecektir.

Beşinci bölüm olan sonuç kısmında ise küreselleşen dünyada gelişen nükleer silahlanma ile ilgili kişisel değerlendirme ve yorumlama yapılacaktır.

2. BÖLÜM KÜRESELLEŞME

2.1. Küreselleşmenin Tanımı ve Tarihçesi

Küreselleşmenin kesin bir başlama tarihi ve belirlenmiş bir tanımı yoktur. Birçok düşünür farklı anlamlar yükleyerek küreselleşmeyi yorumlamışlardır ama ana hatlarıyla küresel (dünya çapında) kelimesi en az dört yüzyıldır bilinen bir kelimedir. Küreselleşme (globalization) kelimesi de ilk kez 1833 yılında İngiliz İktisatçı William Foster tarafından yazılan bir makalede işlenmiştir. (Karabıçak, 2002:7) Her ne kadar ortak bir tanıma varılmış tanımları olmasa da birçok yazar kendilerine göre küreselleşmenin tanımını yapmıştır.

'Küreselleşme, yaşamlarımızın, giderek bizden çok uzaklarda alınan kararlar ve gerçekleşen olaylar tarafından şekillendirilmesi anlamına gelen karmaşık karşılıklı bağlanmışlık ağlarının ortaya çıkışıdır. Dolayısıyla küreselleşmenin en önemli özelliği, coğrafi uzaklığın konuyla ilgisinin azalması ve ulus - devletlerarasındaki gibi ülkesel sınırların daha az önemli hale gelmesidir. Fakat küreselleşme, 'yerel' ve 'ulusalın' hiçbir şekilde 'küresel' tabii olduğu anlamda gelmez. Daha doğrusu küreselleşme, yerel, ulusal ve küresel olayların (ya da belki de yerel, bölgesel, ulusal, uluslararası ve küresel olayların) sürekli etkileşmesi anlamında siyasal sürecin genişleme ve derinleşmesine vurgu yapar.' (Heywood,2013)

'Yerel gelişmelerle kilometrelerce uzaktaki olaylar arasında karşılıklı bir şekillendirme olacak biçimde uzak yerleri birbirine bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşması.' (Giddens,1990)

'Egemen ulus-devletlerin sınırlarının farklı güç, amaç, kimlik ve ağlara sahip ulus-ötesi aktörler tarafından sürekli geçilmesi ve zayıflatılmasıyla ortaya çıkan süreç.' (Beck,2000).

Küreselleşmenin farklı farklı tanımları olsa da aslında hepsi ortak bir noktaya çıkmaktadır. Küreselleşmeyle birlikte sınırları olmayan bir dünya oluşmaya başlamıştır. Küreselleşmenin etkilerini sadece iyi veya sadece kötü diye yorumlanmamalıdır. Küreselleşme dünya açısından birçok olumlu gelişmeye sebep olmuştur. Bilgilerin çabuk

yayılması, kültürler arası iletişim, bilim, tarih veya teknoloji gibi insanlığa faydalı olacak bilgilerin yayılmasını ve daha çabuk öğrenilmesini sağlamıştır. Küreselleşmenin bu faydası yadsınamaz bir gerçektir. Küreselleşmenin olumsuz yönlerini düşündüğümüz zaman aslında olumsuz olan şeyin küreselleşme değil onun kullanım alanları olduğunu görürüz. Küreselleşmeyi küresel eşitsizliklere dönüştürmek bu olumsuzlukları doğurmuştur.

Küreselleşmenin bugünkü anlamda popülerlik kazanması Garrett Hardin sayesinde olmuştur. 1968 yılında yazdığı, kaynakların kullanımı ve paylaşımı konulu makalede küreselleşmeye bugünkü anlamıyla yer vermiştir. (Karabıçak, 2002:115) Son zamanlarda küreselleşme, dünya üzerindeki ekonomi, siyaset, kültür ve politika gibi hemen her alandaki değişimi ifade eden sihirli bir sözcük haline gelmiştir. (Bozkurt, 2000: 188) Bir grup, küreselleşmeyi ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle bütünleşmesi şeklinde yorumlarken, başka bir grup bireysel ve toplumsal bağların, sistematik ilişkisi olarak düşünmüşlerdir. (Ekin, 1999: 7) Birçok şekilde tanıma yer verilebilir ancak tanımların büyük çoğunluğu ekonomi ile ilişkilidir. Küreselleşme aslında her biri birbiriyle dengeli olan olguların ortak tanımıdır. Küreselleşmenin vardığı bugünkü nokta, uluslararası rekabeti esas alan politikalar üzerine yoğunlaşmış ve ilk etapta olan ekonomik kalkınmayı özendirme kontrolünü kaybetmiştir. (Dulupçu, 1999: 19) Dışa dönük politikaların artmasıyla küreselleşme, ülkeler arasındaki politik, ekonomik, sosyal ilişkilerin gelişmesi ve yaygınlaşması, farklı kültürlerle olan beklentilerin daha iyi karşılanması, ideolojik ayrımların çözümlenmesi ve bölgesel birikimlerin kendi sınırlarını aşarak uluslararası bir boyuta taşınması olarak tanımlanabilir. (Karabıçak, 2002:116)

Küreselleşme kavramı ayrıca 'sanayi sonrası toplum' , 'yenidünya düzeni' veya 'üçüncü dalga' gibi kavramlarla birlikte anılabilir. Küreselleşmeyi anlama ve tanımlama konusunda bir görüş birliği yoktur. Ancak bazı noktalar üzerinde görüş birliğine varılmıştır. Bu noktalar içinde birincisi küreselleşmenin yirminci yüzyılın sonlarına doğru büyük bir ivme kazanmış olmasıdır. İkinci fikir birliği olan nokta, dünya ülkeleri arasında bağlantılar kurmasıdır. Yani farklı uluslararası ilişkiler ve etkileşim kurmasıdır. Üçüncü nokta ise; küreselleşmenin, farklı olguların birbiriyle ilişkili olduğu yeni bir boyut

oluşturmasıdır. Çünkü siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik boyutlar her dünya ülkesinde mevcuttur.

2.2. Dünyada Küreselleşmenin Hissedilmeye Başlanması

Üst metinde belirttiğim gibi aslında küreselleşmenin başlama tarihi tam olarak belli değildir. Bu konuda üç temel yaklaşım vardır. Bu fikirlerden ilki insanlık tarihinin başlamasıyla birlikte küreselleşmenin de başlamış olduğudur. İkinci yaklaşım ise kapitalizm ve modernleşme olgusunun başlaması ve yayılmasıyla ortaya çıktığını savunur. Üçüncü yaklaşıma göre ise küreselleşme son 20-30 yıldan beri var olan bir olgudur. Son yaklaşıma göre küreselleşme modernleşme sonrası ya da kapitalist sistemin yeniden yapılanması sonucu meydana çıkmıştır. Genel olarak kabul gören yaklaşım son yaklaşımdır. Özellikle Neo-Marksist kuramcılardan Robert Cox, William Robinson ve David Held gibi düşünörlere göre küreselleşme ‘genç yirminci yüzyılın bir olgusu, küresel ekonominin bir ürünüdür.’ (Kürkçü, 2013: 4)

Aslında her yaklaşıma doğrudur denilebilir. Yani insan var olduğundan bu yana küreselleşmede var olmuştur. Ancak nükleer silahların yayılmasına, güçlünün güçsüzü kontrol altında tutma çabasına ve sömürgeciliğe neden olan küreselleşme üçüncü yaklaşıma çok daha yakındır.

2.3. Küreselleşmeye İlişkin Bazı Yaklaşımlar

Küreselleşmenin Held ve McGrew’e göre iki sınıfı vardır. Bunlardan biri küreselleşmenin gerçeklik olduğunu belirten küreselciler, diğeri onun kurgu olduğunu düşönen şüphecilerdir. Günümüzde Held ve McGrew’in düşöncelerine ek olarak bir de dönüştürücüler eklenmiştir. (Kürkçü, 2013: 5)

2.3.1. Küreselciler

Küreselleşmenin olduğu ve dünyanın her yerinin bundan etkilendiğini ifade ederler. Bunlar radikal küreselleşmecilerdir. Yani, küreselleşmenin varlığını kanıtlarken mevcut gelişmelerden yola çıkarlar. Dolaylı yoldan veya dolaylı olmadan küreselleşmenin her şeyi etki altına soktuğunu savunurlar. (Ritzer, 2011: 45) Friedman’a göre; küreselleşme çeşitli biçimlerde tüm toplumları etkisi altına alır. Bu gerçekliğin farkında olanlar bundan kendi yararları için faydalanır. (Friedman, 2010: 45) Küreselciler, küreselleşmenin ulus-devletin sonu olduğunu düşünörlü. Ulus-devletler küresel ekonomide etkisizleşmeye

başlamıştır. Bu düşünce küreselcilerin temel olarak kabul ettiği bir düşüncedir. Ulus-devletin etkisizleşmeye başladığı dönem, insanlık tarihi için yeni bir dönemdir. Bu dönem kültürlerin sınırların dışına taşıdığı, ekonomilerin iç içe geçtiği, ideolojilerin anlamsızlaştığı ve liberal demokrat eğilimlerin güçlendiği bir dönemdir. (Acar, 2009:173)

Radikal küreselleşmeciler; neo-liberal tezleri desteklerler. Küreselleşme onlar için bir sürecin devamı değil, dünyada ki ekonomik siyasal ve kültürel sınırları silen gerçek bir oluşumdur. Bu durumda hükümetlerin yapması gereken ulus-devlete bağlı kalmaya çalışmak değil, bu değişime ayak uydurmaktır.

2.3.2. Kuşkucular (Şüpheciler)

Kuşkucular küreselleşmenin biraz karşısında yer almaktadırlar. Bu kişiler genel olarak kapitalizmin karşısında duran sol gruplar veya ulus-devlet ve ulusal egemenlikle gönül bağı olan, sağ eğilime sahip milliyetçilerdir. (Hablemitoğlu, 2005: 22) Şüphecilerle küreselcilerin en temel farkı; küreselcilerin küreselleşmenin her yeri etkilediğini savunurken, şüphecilerin dünyanın büyük bir kısmının bu sürecin dışında kaldığını savunmasıdır. (Ritzer, 2011: 54) Şüpheci yaklaşım, küreselleşmenin gücünü küçümser ve küreselleşmenin başarısını devletin kabulü ve desteğine bağlarlar. Şüphecilere göre küreselleşme ulus-devletin gücünü azaltmamalıdır. Ulus-devlet sayesinde küreselleşme bugün olduğu gibi güçlü bir olgu haline gelmiştir

2.3.3. Dönüşümcüler

Bu fikri kabul edenlere göre ise, küreselleşme devletlerin gücünü ve dünya siyasetini değiştirir. Küreselleşmenin yayılması ve güçlenmesiyle dünya siyasetinde büyük bir değişim olmuştur. Devletlerin güç ve güvenlik anlayışı değişmiştir.

Giddens'e göre dönüşümcü yaklaşım; "Küreselleşmeyi modern toplumları şu anda biçimlendiren değişiklikler yelpazesinin gerisindeki merkezi güç olarak görür." Ulus-devletin geleceği konusunda küreselcilerden ayrılmaktadırlar. Ulus-devletin zayıflamadığını sadece yenedünya sistemine ayak uydurmak için değişim geçirdiğini savunurlar. (Kürkçü 2013: 9)

2.4. Küreselleşen Dünyanın Sonuçları

Küreselleşmenin başlamasını Avrupa kapitalizminin başlaması olarak kabul edersek, coğrafi keşiflerin ve onu takip eden sanayi devrimin başlamasıyla küreselleşme büyük bir ivme kazanmıştır. Bu gelişmeleri on dokuzuncu yüzyılın sonlarında meydana gelen ekonomik genişleme takip eder. Ancak I. Dünya Savaşı ve 1929 yılında yaşanan ekonomik buhrana yol açan ekonomik çöküntü, küreselleşmenin gelişmesine kısa bir dönem ara vermiştir. Daha sonra küreselleşme yine hız kesmeden gelişmeye devam etmiştir. (Candemir, 2001: 15) Küreselleşmenin sonucunda meydana gelen küresel eşitsizlikler uluslararası dengeyi ve istikrarı bozmuştur. 1970’lerde meydana gelen bu eşitsizlikler uluslararası rekabeti de geliştirmiştir. Gelişen rekabet, birbirine rakip sayılan –askeri, ekonomik ve siyasal olarak aynı düzeyde olan– iki devletin dengelerini bozmuştur. Ülkeler zengin-fakir, güçlü-güçsüz veya gelişmiş-gelişmemiş-gelişmekte olan gibi gruplara ayrılmışlardır. Bu ayrımlar ülkelerin uluslararası arenada ki konumlarını belirlemiştir. Güçlü ülkeler güçlerini kaybetmemek için, güçsüzler güçlü olmak için çabalamışlardır. Böyle bir uluslararası platformda ülkelerin daha güçlü olmasını veya bu güçlü platformda yer alabilmesi için nükleer gelişmeleri takip etmek ve nükleer güce sahip olan ülkelere dâhil olmak için nükleer gücün bir parçası olmuşlardır. Nükleer kulübünün içinde yer alan Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği(SSCB), Amerika Birleşik Devletleri(ABD), Fransa, Çin Halk Cumhuriyeti ve İngiltere kamuoyunda lider sınıfta yer almışlardır. Bu durum aslında nükleer geliştirme ve nükleer silahlanma yarışının olacağı sınıyallerini vermiştir. Eşitsizliğe yol açan küreselleşme ileriki zamanlarda büyük felaketlere sebep olacağını bağıra çağıra söylemiş olsa da güç yarışı içinde olan ülkeler bu durumdan rahatsız olmamışlardır. Küreselleşmenin en olumsuz sonuçlarından biri eşitsizliğin önü alınmayan bir şekilde büyümesi ve nükleer gücü etkilemesidir. Eşitsizliğin türleri aşağıdaki gibidir.

2.4.1. Küresel Ekonomik Eşitsizlik

Küresel ekonomik eşitsizlik gelişmiş, gelişmekte olan veya gelişmemiş ülkeler arasındaki ekonomik uçurumdur. Yukarıda da belirttiğim gibi I. Dünya Savaşı sonunda başlayan bu eşitsizlikler 1970’ler de hız kazanmış, az gelişmiş ülkeler açlık, hastalık ve sefaletle savaşırken gelişmiş ülkelerin sermayesinin kuvvetlenmesi ve ekonomisinin güçlenmesi devam etmiştir. Zengin ülkeler fakir ülkelere üç kat daha zenginleşmiş ve

böylelikle büyük bir ekonomik uçurum meydana gelmiştir. Ülkeler arasında ekonomik farklılık her zaman var olmuştur ancak burada dikkat çeken kısım aralarında fark olması değil, zengin kısım her an daha çok zenginleşirken fakir kısmın her geçen gün daha da fakirleşmesi ve aralarında ki uçurumun sürekli büyümesidir. Bu uçurum sanayileşmeyle daha da çok büyümüştür. Özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika ülkelerinin sanayileşmesi daha da hızlanmış, daha sonra bu sanayileşme Japonya, Avustralya ve SSCB'ye de sıçramıştır. Bu durum Wallerstein'nin düşüncesinin ne kadar doğru olduğunu ortaya koymuştur. Wallerstein, Lenin ve Marks'a göre; bu merkez-çevre ilişkisidir. Yani dünyanın bütün ekonomilerinin bir ağ ile birbirine bağlı olması durumudur. Wallerstein'in bu yaklaşımı "Dünya Sistem Teorisi" olarak adlandırılmıştır. Yani ilk sanayileşen yer merkez, ondan etkilenen yerler çevredir. (Wallerstein, 1974: 231)

Sanayileşmiş ülkeler, siyasal, ekonomik ve askeri gücü elinde tutan ülkelerdir. Bu güç uluslararası sistemde çok az ülkenin tek elinde olduğu için, gelişmemiş veya geliştirmekte olan ülkeler diye anılan fakir ülkelerin, gelişmiş ülkelerdeki sanayiye sahip olması tabii ki olası değildir. Yani merkez her zaman için kuvvetlidir ve çevre her daim merkezden etkilenecektir. Marks, Lenin ve Wallerstein'in düşüncesi aslında bunu açıklamaktadır. Tabii bu ülkelerin aşmaları gereken tek sorun çevreden merkeze geçmek değildir. Aynı zamanda teknoloji azlığı, nüfus artış kontrolü, sermaye eksikliği ve çalışan veya yönetecek eleman azlığı da bu ülkelerin aşması gereken diğer önemli konular arasındadır. (Subaşat, 2008: 5)

Güçlü ülkeler ve ekonomiler tabii ki güçlü bireyleri oluşturur. Bu durum da küresel ekonomik eşitsizliğin ayrı bir boyutudur. Cox'a göre üretim ve finansman küreselleşmenin en önemli iki ayağıdır. Bu iki unsur küresel ekonomiyi oluşturmaktadır. Küreselleşmenin ilk adımı devletin dışarıya açılmasıdır. İkincisi ise toplumların yeniden yapılanmasıdır. Toplumların küresel-sosyal yapıya uyması ve güçlü ekonomilerin güçlü bireyleri yaratması küreselleşmenin önemli sonuçlarından. Bu sonuç bireyler ile ulus-devletler arasındaki dengeyi sağlar ve karşımıza sadece süper güçlü ülkeler veya piyasalar değil birde süper güçlenmiş bireyler çıkar. (Friedman, 2010: 36-37)

Tablo.1 Nükleere Sahip Ülkelerin GSYİH

		2011	2012	2013	2014
1.	ABD	49,781.4	51,456.7	52,980.0	54,629.5
2.	İngiltere	41,020.4	41,294.5	42,294.9	46,297.0
3.	Fransa	43,807.5	40,850.4	42,627.7	42,725.7
4.	Rusya	13,323.9	14,078.8	14,487.3	12,735.9
5.	Çin	5,574.2	6,264.6	6,991.9	7,590.0
6.	Hindistan	1,471.7	1,449.7	1,455.1	1,581.5
7.	Pakistan	1,230.8	1,266.4	1,275.4	1,316.6
8.	İran	7,874.5	7,710.5	6,631.3	5,442.9
9.	Kuzey Kore	-	-	-	-

Kaynak: <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?page=1>

Erişim Tarihi: 16.05.16

Tablo 1’de görüldüğü üzere nükleer enerjiye/güce sahip olan ülkelerin gayri safi yurt içi hasılları diğer ülkelere nazaran daha yüksektir. Buradan çıkarılacak sonuç tabi ki nükleere sahip ülkelerin zengin ülkeler olduğu değil, sadece zengin ülkelerin nükleer güce sahip olabilecekleridir.

2.4.2. Küresel Siyasi Eşitsizlik

Küreselleşmenin ortaya çıkardığı eşitsizlikler ülkelerin de farklı siyasal stratejiler geliştirmesine sebep olmuştur. Bunların en başında terörün yaygınlaşması ve nükleer silahların yayılması gelir. Silahlanma her ne kadar askeri bir olay gibi gözükse de aslında ayı zamanda siyasi bir stratejidir. Nükleer silah yatırımının başlıca sebepleri arasında güvenliğini sağlamak, uluslararası arenada söz sahibi olmak, siyasal alanda güçlenmek ve bulunduğu bölge ülkeleri arasında lider ülke olmak vardır. Beş büyük nükleer gücün yanında, Hindistan, İran, Pakistan, İsrail ve Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti(DKHC) de nükleer silah geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Nükleer güçlerini geliştirmek isteyen ülkelere baktığımız zaman bölgede önemli coğrafi yerlere sahip olan ve kendi güvenliklerini korumak zorunda olan ülkeler olduğunu görürüz. Örneğin Hindistan ve Pakistan fakir ancak güçlü olmak zorunda olan ülkelerin başında gelirler. Bunun da tek çözümü nükleere sahip olmaktan geçtiğini düşünürler. Bunun yanında Pakistan ve

Hindistan zaten yıllardır rekabet içinde olan iki ülkedir. Bu ülkeler hem nükleere sahip olmayı hem de Güvenlik Konseyi'nde daimi üye olmayı istemektedirler. İsrail'in ise nükleer silahlanmaya başladığı tarih –tam belli olmamakla birlikte- 1950li yıllardır. İsrail'in nükleerdeki en büyük destekçisi ABD'dir. Her ne kadar ne ABD'den ne de İsrail'den açık bir itiraf gelmese de bu iki ülkenin nükleer silahlanma konusunda müttefik oldukları düşünülmektedir. (Kanapıyonava, 2012) ABD'nin sadece İsrail'e destek olması konusunu ise şöyle açıklayabiliriz; İsrail Ortadoğu sınırları içinde diğer ülkelere göre daha akli başında gözükmektedir. Yani o zamanki İran'ın lideri Ahmedi Nejat gibi tahmin edilemez bir şekilde nükleer silahlarını kullanmayacağı düşüncesi ABD'ye güven vermiştir. Bunun yanında İsrail ve ABD zaten eski zamanlardan beri müttefik olan iki ülkedir.

Öte yandan DKHC de Japonya ve Güney Kore'yi tehdit olarak algılamaktadır. Bununla birlikte ülkenin kuzeyinde yer alan Çin'in nükleer kulübe üye olması da DKHC için ayrı bir tehdit oluşturmaktadır. İran ise Ortadoğu'da güçlü tek devlet olmak istediği için nükleer çalışmalar yapmaktadır. İran'ın yer altı zenginlikleri ve jeopolitik konumu Ortadoğu için çok kritiktir. Tahminen İran'ın petrol rezervleri doksan milyar varildir. Bu oran tüm dünyadaki petrol rezervlerinin yüzde dokuzuna tekabül eder. Aynı şekilde doğalgaz rezervleri de dünyanın toplam rezervinin yüzde on sekizlik kısmına eşittir. (Sandıklı, Emeklier: 2012, 7 - 9) İran'ın sadece yer altı kaynakları değil yukarıda belirttiğim gibi jeopolitik konumu da fazlasıyla önemlidir. Hazar Denizi havzası, Ortadoğu ve Orta Asya üçgeninin ortasındadır. Bu bölgeye dünyanın enerji merkezlerinden biri diyebiliriz. İran sadece kendi enerji kaynakları sebebiyle önemli değildir. Aynı zamanda diğer ülkelerin enerji kaynaklarına da yakındır. Yani enerji kaynaklarının uluslararası pazara ulaşım yollarının da İran'ın yakınından geçtiğini görmekteyiz. Bunlara ek olarak bir de İran'ın köklü bir devlet olması ve Fars milliyetçiliğinin baskın olması da önemli etkenlerden biridir. İran hem Fars milliyetçiliğini hem de Şiiliği kullanarak Ortadoğu da önemli bir aktör olacaktır. Bunların yanında bir de nükleere sahip olması tabi ki onu hem Ortadoğu'da hem Orta Asya'da hatta Batı'da bile önemli bir uluslararası aktör haline getirecektir. (Sandıklı, Emeklier: 2012, 29) İran'ın nükleer silahlanma yarışına ABD tabi ki fazlasıyla karşı çıkmaktadır. Bunun en temel sebebi İran'ın ABD'ye göre "Şer Ekseni" içinde olmasıdır. (Altunışık: 2009,76) Şer Ekseni terörü destekleyen ve kitle

imha silahları üreten, Irak, Libya, İran, DKHC ve Suriye yer almaktaydı. Bu şer eksenini denilen olgu aslında 11 Eylül saldırısı sonrası dönemin Amerika Başkanı Bush'un verdiği bir demeçte ilk kez dile getirilmiştir. ABD bunu bahane ederek Irak'ın Saddam rejimini devirmiş ve enerji yollarına yakınlaşmıştır. ABD'nin artık o bölgede olması İran için büyük tehdit oluşturmuştur. Bu nedenle İran siyasal yönden bölgede güçlü kalmak zorundadır ve buna sebep olarak nükleer silahlanmaya ağırlık vermiştir. Üçüncü bölümde İran'ın nükleer silahlarına derinlemesine değineceğiz ancak özet olarak bahsetmek gerekirse; kısa, orta ve uzun menzilli füzeler geliştirmekte ve bunlara ek olarak nükleer silah üretimine de başlamıştır.

2.4.3. Küresel Askeri Eşitsizlik

Küresel askeri eşitsizlik aslında Soğuk Savaş sonrasında oluşmaya başlamıştır. Soğuk Savaş esnasında oluşan iki kutuplu dünya düzeninin savaş sonrasında tek kutuplu hale gelmesi ve tek güç olan ABD'nin kesin olarak nükleer silaha sahip olduğu bilinmesi uluslararası platformda endişeye sebep olmuştur. Bilindiği üzere II. Dünya Savaşı sonunda ABD'nin Hiroşima'ya nükleer silahla saldırması sonucu savaş bitmişti. ABD'nin hem tek güç olması hem de nükleer silahlara sahip olması, diğer ülkeler için büyük bir güvenlik tehdidi oluşturmuştur. Bu tehdit sonrasında diğer ülkeler askeri gelişime yönelmiş, asker sayılarını arttırmış ve kitle imha silahlarına sahip olmak için çalışmalar başlatmışlardır. Küresel siyasi eşitsizlikte bahsettiğimiz üzere Pakistan, DKHC, İran ve Hindistan da kendi bölgelerinde güçlü olmaya çalışmaktadırlar. Günümüzde de bu ülkeler dünyada en büyük orduya sahip olan ülkeler arasında yer almaktadır.

Tablo.2 Dünya'nın En Büyük 10 Ordusuna Sahip Ülkeler

1.	Çin	2.335.000
2.	Amerika	1.400.000
3.	Hindistan	1.325.000
4.	Rusya	766.055
5.	Kuzey Kore (DHKC)	700.000
6.	Güney Kore	625.000
7.	Pakistan	620.000
8.	İran	545.000

9.	Cezayir	512.000
10.	Endonezya	476.000

Kaynak:<http://www.globalfirepower.com/active-military-manpower.asp>

Erişim tarihi: 16.05.16

Yukarıdaki tabloyu incelediğimizde nükleer silahlanma yarışında olan ülkelerin aynı zamanda ordularının da güçlü olduğunu görüyoruz. Tabii dünyanın en güçlü on ordusu, şuan ki asker sayıları, seferberlik esnasında mevcut olan asker sayısı veya ağır silahlara sahip olan ülkeler gibi farklı maddelerle değişkenlik gösterebilir. Yukarıdaki tablo ülkelerin 2015 yılı itibariyle aktif olarak sahip oldukları asker sayıdır. Diğer maddeler eklendiğinde sıralama değişebilir. İlk sırada Çin'in olması nüfus ile güçlü ordu arasında bir bağlantı olduğunu akıllara getirmemelidir.

Ülkeler son elli yıl içinde savunmaya hatırı sayılır bir bütçe ayırmaktadır. Özellikle Çin, Pakistan, Hindistan, Kuzey Kore ve İran gibi değerli yeraltı kaynaklarına ve jeopolitik konumu gereği önemli bir bölgeye sahiplerse güvenlik ilkesi bu devletler için en önemli devlet politikası haline gelmiştir. Ayrıca komşularından tehdit gören ülkeler, iç işlerine müdahale ettirmemek, sınır bütünlüğünü korumak ve güçlü devlet olmak için savaş sanayilerine fazlaca destek vermektedirler. Nükleer silah askeri anlamda güçlenmeye en önemli etkidir. Bu sebepten ki ülkeler teknolojilerinin büyük bir kısmını nükleer gelişime ayırmışlardır. Nükleer geliştiren ülkeleri dördüncü bölümde açıkça işleyeceğiz. Daha öncesinde nükleer silahların yayılmasının asıl sebeplerinden biri olan güç-güvenlik ve caydırıcılık ilişkisine bakalım.

3. BÖLÜM

GÜÇ, GÜVENLİK VE CAYDIRICILIK

Küreselleşmeyle birlikte dünya siyaseti sürekli değişmektedir. Özellikle Soğuk Savaş'ın bitmesi, Sovyetler Birliği'nin dağılması veya ekonomik krizler küresel siyasetin hatlarını dönem dönem değiştirmişlerdir. Küresel siyasetin değişmesinde veya dengelenmesinde iki önemli etken vardır. Bunlar güç ve güvenlik olgularıdır. Küreselleşme sonrası güç kavramı hızla belirsizlik kazanmıştır. Bunun temel sebebi çok kutuplu dünya düzeni olması ve 'Güçlü kim?' veya 'Güç kimde?' sorularının kesin bir cevabının olmamasıdır. (Heywood, 2013: 41) Soğuk Savaş döneminde iki kutuplu dünya düzeni vardı ve daha sonrasında tek kutuplu dünya düzeni meydana gelmesiyle bu soruların cevapları kolay bulunabiliyordu. Ancak çok kutuplu dünya düzeninde güç kavramı açıkça belirlenmemektedir. Ülkelerin güçleri neye göre belirlenir? Ekonomik mi, askeri mi veya siyasal mı? Ülkeler hangi olgulara sahip oldukları zaman 'güçlü' sayılabilirler. Bu konuları birinci bölüm de Küresel Eşitsizlik başlığı altında açıklamalı olarak kaleme aldık. Şimdi ise güç olgusunun eşitsizliği nasıl etkilediğini, güvenlik önlemleri için ülkelerin işlediği politikaları ve buna bağlantılı olarak güç – güvenlik ilişkisinin, devletlerarası anlaşmazlıklarda yetersiz kalıp, caydırıcılık olgusunun çözüm olup olamayacağını işleyeceğiz.

Uluslararası ilişkilerde gücün açık bir tanımı yoktur. Güç kavramı her geçen gün genişleyerek kendine farklı anlamlar katmaktadır. Önceden sadece savaş ve barış için kullanılan güç Soğuk Savaş sonrası ekonomik anlamda da kullanılmaya başlanmıştır. Gücün tam anlamıyla bir tanımı yapılamadığı için, uluslararası siyasette otorite, hegemonya, emperyalizm, baskı ve şiddet ne yazık ki güç tanımı yerine kullanılmaktadır. Güçlü devlet dediğimizde aklımıza gelen ülkeleri sayarsak hepsinin emperyalist ülkeler olduğunu görmemizin sebebi, gücün kullanımıyla alakalıdır. (Eralp, 2011: 53) Zaman geçtikçe güce yeni tanımlar ve anlamlar yüklenmiştir. Bunun temel sebebi aktörlerin çıkarlarının değişmesidir. Uluslararası siyasette çıkarlar değiştikçe, gücün tanımı da aynı ölçüde değişkenlik gösterir. Realist bakış açısına göre güç basit olarak; sahip olunan potansiyeller olarak tanımlanabilir. Ancak sahip olunan potansiyele güç demek için bu potansiyelin kullanılması gerekmektedir. Yani bir ülkenin askeri yönden güçlü bir ülke olduğunu ancak o gücü kullandığı zaman görebiliriz.

3.1. Uluslararası İlişkiler Teorilerinde ‘Güç, Güvenlik ve Caydırıcılık’

Uluslararası ilişkilerde olaylar klasik realizm bakış açısıyla değerlendirilir bu nedenle güç ve güvenlik bağlantılı bir olgu olarak bilinir. Bu iki olgu eşanlı bile sayılabilir. Örneğin güçlü bir ülke aynı zamanda kendi güvenliğini sağlayabilen bir ülke olarak kabul edilir. Bu konuda önemli olan gücün sadece askeri güç olarak kabul edilmemesidir. Klasik realist yaklaşımda güç aynı zamanda caydırıcılık yeteneğiyle de iç içe yorumlanmaktadır. Morgenthau’ya göre güç diğerlerinin düşünce ve hareketleri üzerindeki kontroldür. (Morgenthau,1985: 13) Bu yaklaşım aynı zamanda caydırıcılık kavramını içerir. Caydırıcılık diğer aktörlerin davranışlarından ve politikalarından vazgeçmesini veya başka davranışlara yönlendirilmesidir.(Özdemir, 2014) Uluslararası sistemde kabul edilen güç olgusunda en son seçenek savaştır. Savaştan önce caydırıcılık denenmelidir. Görüldüğü gibi, güç, güvenlik ve caydırıcılık iç içe olan kavramlardır. Ülkelerin hem uluslararası hem de iç sorunlarını çözmek ülke güvenliği açısından fazlasıyla önemlidir. Sorunları çözmek şuan ki uluslararası ortamda siyaset aracılığıyla olmaktadır. Yukarıda belirttiğim gibi savaş en son seçenektir. Ancak Soğuk Savaş döneminden güvenlik anlayışı salt askeri güç olarak belirlenmiştir. Bunun en temel sebebi iki kutuplu dünya düzeninin olmasıdır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında hiçbir ülkenin iyi ekonomisi ve askeri gücü yoktu. Bu nedenle savaştan etkilenmeyen / az etkilenen ülkelerden olan ABD ve Sovyet Rusya gücü elinde tutmaktaydı. Bu nedenle diğer ülkeler birbirlerini tehdit olarak görmemişlerdi. (Sandıklı ve Emeklier, 2011: 28-29) Ancak Soğuk Savaş sonrası dönemde güç ve güvenlik ilkesi sadece askeri olmaktan çıkmış, ekonomi, eğitim ve siyasi alanları da kapsamıştır. (Sandıklı, 2009: 17) Bunun birçok sebebi olabilir ancak en temel sebebi küreselleşme ile birlikte yayılan eşitsizliklerdir. Ekonomik güç en az askeri güç kadar önemsenmeye başlamıştır. Eğitimin iyileştirilmesi de tıpkı ekonomik gelişmeler gibi önem kazanmıştır. Çünkü ‘yeni dünya’ düzeninde, savaşların sadece askeri güç kullanarak değil ekonomik ve eğitimsel olarak devam edeceği anlaşılmıştı. Buna keza eğitimle birlikte teknolojik gelişmeler başlamış, her ülke kendi teknolojisini geliştirmeye ve bunu farklı alanlarda kullanmaya başlamıştır. Buna en iyi örnek olarak İran’ı verebiliriz. Bunlar birbirinden bağımsız faktörler gibi gözükse de etkileri birbirleriyle bağlantılıdır. Eğitim teknolojiyi etkiler, teknoloji de askeri gücü etkiler. Tezimin asıl konusu olan küreselleşme nedeniyle nükleer silahların meydana

gelmesi ve gelişmesinde bu fikirler fazlasıyla önemlidir. Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu dünya düzeninde ülkeler kendilerini güvenli hissetmiyorlardı ve kendileri dışındaki bütün ülkeleri kendilerine tehdit olarak algılıyorlardı. Bu endişe nükleer silah üretiminin artmasına neden olmuştur.

Nükleer silah gelişimi arttıkça, ülkeler kendi aralarında silahlanma yarışına girmişlerdir. Önu alınamayan bir silahlanma yarışı, tüm dünyayı tehdit etmeye başlamıştır. Ülkeler kendi güvenliklerini sağlamak ve kendi bölgesinde güç olabilmek için nükleer gelişmelere ağırlık vermişlerdir. Nükleer silahlanmanın caydırıcılık etkisi de oldukça fazladır. Nükleer silaha sahip olan bir devlet kendini dokunulmaz hissetmektedir. Caydırıcılık olgusunun da silahlanma da etkisi önemlidir. Caydırıcılığın en önemli unsuru yeteri kadar askeri güce sahip olmak ve bunun diğer ülkeler tarafından bilinmesidir. Çok eski bir askeri strateji olan caydırıcılık 'potansiyel gücün karşı tarafı olası bir davranıştan vazgeçirme stratejisi' olarak tanımlanabilir. (Cankara, 2005: 29) Saldırı olduğu zaman, saldırıyı yapan taraf kendisine hızlı ve güçlü bir şekilde karşılık verileceğini bilmesi caydırıcılığın stratejisidir. (T.C. Dışişleri Bakanlığı, b.t)

Caydırıcılık uluslararası ilişkilerde önemli bir yöntemdir. Sorunlar çoğunlukla silahlara başvurulmadan ikna yollarıyla çözülür. Ancak bu durum silahlanma yarışını engellemez. Hatta son zamanlarda caydırıcılık, silahlanma yarışının artmasına etken olmuştur. Her devlet kendi güvenliği için silahlanmaya fazla önem vermektedir. Elbette militarist sistemde bu normal bir şeydir. Ancak normal olmayan şey; birbirlerinden üstün olmak için arkası gelmeyen bir silahlanma yarışının dünyaya etkileri olacaktır. Nükleer silahların şuan birçok ülkede geliştirilmesi ve birçok ülkenin kitle imha silahlarına sahip olmasının temel nedeni, silahlanmayı caydırıcı bir faktör olarak görmeleridir. Örnek vermek gerekirse, ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'nı bitiren nükleer silahının işe yaramasındaki en önemli faktör Japonya'nın o dönem nükleer silaha sahip olmamasıdır. Eğer Japonya nükleer silaha sahip olsaydı, ABD nükleer kullanmada bu denli cesur olamazdı. Şuan ki dünya konjonktürüne bakacak olursak, ülkelerin nükleer silaha sahip olmasında ki temel etkenin, diğer ülkelerin de bu güce sahip olmasından kaynaklandığını görebiliriz. Nükleer silah geliştirmenin öncelikli amacı onu kullanmak değil, nükleer gücün caydırıcı etkisini kullanabilmektir. Ancak caydırıcılığın yanı sıra, misilleme yapmak amacıyla da kullanılabilir bir silahtır. Nükleer silah kullanımının diğer kitle

imha silahlarından daha büyük etkisi olduğu ve finanse edilmesinin çok maliyetli olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Nükleer silah, savunma veya saldırı silahlarından farklıdır. Yani sadece nükleer silahın olması elbette bir ülkeyi ‘güçlü’ yapmaz. Yukarıda da belirttiğim gibi gücü sadece askeri yönden değerlendiremeyiz. Ancak şuan için nükleer silahlar çok iyi bir caydırıcı faktördür.

Bu önü alınamayan yarışın dünyayı kötü yönden etkileyeceği çok açıktır. Kitle imha silahlarının ne denli tehlikeli olduğunu zaten tarih birçok kez bize ispatlamıştır. Artık nükleer silah gelişimi durdurmak veya sahip olunan silahların toplanması ne yazık ki mümkün değildir. Tek çözüm bu silahları kontrol altında tutmaktır. Eğer nükleer silah kullanımı kontrol altında tutulmazsa, tek bir patlamada dünyanın yarısından çoğunu yerle bir edebilecek ve en az bir ulusu tarihten silecek kadar enerji şuan dünyamızda bizimle beraber yaşamaktadır. Devletler, nükleer silah kullanımının kontrol altına alınması için birçok önlemler almıştır. Bu önlemler aynı zamanda caydırıcı faktör olarak da kullanılmaya çalışılmıştır. Şimdi bu alınan önlemlerin bir kaçını inceleyelim.

3.2. Nükleer Silahlar ve Türleri

Yirminci yüzyılın ortalarında ortaya çıkan nükleer teknoloji bilimsel açıdan büyük bir gelişmeyi temsil etmektedir. Nükleer silahlar geliştirilmeden önce nükleer sadece enerji olarak kullanılmış fakat sadece barışçıl amaçla kullanılmamıştır. Çok büyük bir enerjinin açığa çıktığı çağdaş fizik çalışması aynı zamanda nükleer silah teknolojisi olarak kullanılmak amacıyla daha çok geliştirilmiş ve daha karmaşık bir hale getirilmiştir.

Tanım olarak nükleer silahlar; patlama, ısı ve radyasyon etkisi yoluyla hedeflerini yok eden, nükleer fisyon (atom bombaları) ya da nükleer füzyon (hidrojen bombaları) ilkesine göre çalışan kitle imha silahlarıdır. Kitle imha silahları, kitlesel ve ayırım gözetmeyen tahrip kapasitesine sahip, nükleer, radyolojik, kimyasal ve biyolojik silahları içeren silahlar kategorisidir. Nükleer füzyon (aşırı derecede zenginleştirilmiş uranyum) ya da plütonyum çekirdeğinin parçalanması yoluyla çalışmaktadır. Füzyon silahları, her bir parçalanmanın, yeni parçalanmalara neden olan ilave nötronlar ortaya çıkardığı bir zincirleme reaksiyon şeklinde çalışmaktadır. Hidrojen bombalarının tahribat gücü daha fazladır. (Heywood, 2013: 318) Basit bir tanım olarak açıklayacak olursak nükleer silahlar, enerjisini atom çekirdeğinden alan, patlama etkisinin dışında ısı, basınç ve radyasyon gibi ölümcül etkileri olan ve etkilerinin onlarca yıl devam ettiği çok güçlü bir

silah çeşididir. Nükleer reaksiyonlar sonucu çok büyük bir enerji çok kısa sürede açığa çıkmaktadır. Nükleer silahların diğer silahlara göre daha yıkıcı ve daha etkili olmasının temel sebeplerinden biri budur.

Üç (3) türlü nükleer silah vardır.

Bunlar;

- a. Atom Bombası
- b. Hidrojen Bombası
- c. Nötron Bombası

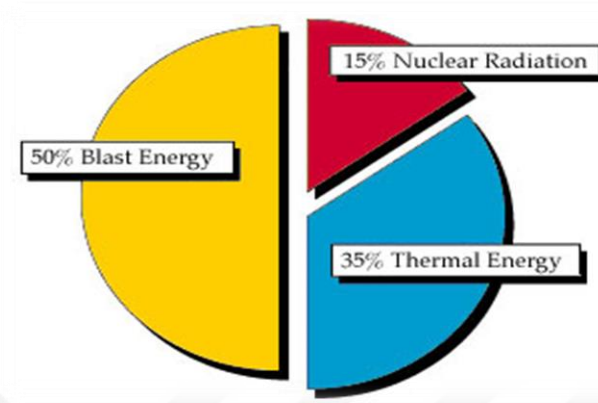
Robert J. Oppenheimer, atom bombasının, Edward Teller hidrojen bombasının, Samuel T. Cohen ise nötron bombasının bilim dünyasındaki öncüsü olarak kabul edilmektedir. (Özden,1983: 56)

3.3. Nükleer Silahların Etkisi

Nükleer silahların tartışmaya çok müsait olmasının temel nedeni konvansiyonel silahlardan daha büyük bir etkiye sahip olmasıdır. Bu etkiler hiçbir ülkenin göze alamayacağı kadar korkutucudur. Nükleer silahların sebep olacağı büyük zayıatları ve fiziksel etkilerin bilinmesi gerekmektedir. Nükleer bir patlamanın etkisi konvansiyonel bir patlamaya oranla milyonlarca kat büyüktür. Patlama sırasında ani olarak çok büyük bir enerji açığa çıkar ve bu enerji canlı-cansız her şeyi tahrip edebilir. Altı temel etkisi vardır. (Durmuş,2006) Bunlar,

- Patlama etkisi
- Termal Radyasyon Etkisi
- Yüksek Basınç
- Elektromanyetik Darbe (Patlama Dalgası)
- Direkt Nükleer Radyasyon Etkisi
- Nükleer Serpinti (Radyoaktif Serpinti)

Aşağıdaki Şekil 1’de nükleer radyasyon, termal radyasyon ve patlamanın yıkım etkisinin oranları gösterilmiştir.

Kaynak: <http://www.atomicarchive.com/Effects/effects1.shtml>

Şekil 1: Nükleer Patlama Sırasında Açığa Çıkan Enerjiler

3.4. Nükleer Silahsızlanma Konusunda Faaliyet Gösteren Kuruluşlar

3.4.1. Birleşmiş Milletler Örgütü (BM)

BM'nin kuruluş amacı, uluslararası iş birliğini sağlamak, BM'ye üye olan ülkelerin dış politikalarında ki uyum sorunlarını çözmek ve dost hane ilişkiler kurulmasına yardımcı olmaktır. Aynı zamanda barış ortamının sağlanması ve devamlılığını korumak için çalışır bu nedenle silahsızlanma BM için önemli bir konudur. Birleşmiş Milletler Anlaşmasında nükleer silahlarla ilgili bir madde yoktur bunun sebebi bu antlaşmanın ABD'nin Hiroşima'ya nükleer bomba atmadan önce imzalanmış olmasıdır. Antlaşmada sadece konvansiyonel silahlarla ilgili maddeler vardır. Bu maddeler 11. 26. ve 47. Maddelerdir. (TBMM, 1945)

Ancak BM nükleer silahların kullanılmaması için de önlemler almıştır. 1957 yılında Dünya Atom Enerjisi kurulmuş, 1968'de ise Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Sözleşmesi (NPT – Non Proliferation Treaty) Genel Kurul'da kabul edilmiştir. Ancak bu gelişimler nükleer silah kullanmayı yasaklayıcı çalışmalar değildir. Bu durumun uluslararası bir tehdit olduğunu belirtmişler ancak direkt yasaklamak gibi bir durum söz konusu olmamıştır. Ocak 1998 tarihinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine bağlı olarak Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Departmanı (Department of Disarmament

Affairs – DDA) kurulmuştur. 29 Temmuz 1957 tarihinde Birleşmiş Milletler'e bağlı olan Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı kurulmuştur. Bu ajans nükleer silahların yayılmasını önlemede evrensel bir etkiye sahiptir. Bu ajansın kurulmasının sebebi nükleer silahı engellemek değil, nükleer enerjiyi barışçıl çevrede kullanılmasını sağlamaktır. (T.C. Resmi Gazete, 1946) Nükleer silahların hızla yayılması ve kolay ulaşılabilir olması ciddi bir sorun teşkil etmeye başlamıştır. Bu silahların terörist grupların eline geçmesi ihtimali büyük kayıplara neden olacaktır. Bu noktada Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi 28 Nisan 2004 tarihinde kabul edilen 1540 sayılı kararla; devletlerin nükleer silahların yayılmasını suç olarak kabul etmeleri ve hassas maddeleri güvenlik içine almalarını şart koşturmuştur. (Keskin, 2005: 179)

3.4.2. Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO)

NATO kitle imha silahlarının ve nükleer silahların yayılmasına karşı üç tane üst düzey NATO grubu oluşturmuştur. Bunlar; SGP (The Senior Political-Military Group on Proliferation), DGP (The Senior Defence Group on Proliferation) ve JCP (The Joint Committee on Proliferation)'dir. SGP, Nükleer silahların yayılmasını önlemenin siyasi boyutudur. Politik – askeri gruptur. DGP, savunma boyutu, JCP ise siyasi ve savunma boyutlarını birleştirmek için kurulmuştur ve grubun koordinesini sağlar. Bu saydığım gruplar silahların yayılmasını önleme, mevcut silahları kontrol edebilme ve silahsızlanma ile ilgili görüşmeler yapmaktadır. 1966 yılında NATO'nun savunma komitesine bağlı olarak Nükleer Planlama Grubu(NPG) kurulmuştur. Bu grubun çalışmaları delegasyonların üyelerinden oluşur. Görüşülecek konular NPG tarafından hazırlanır. İttifakların nükleer silahlarını, nükleer gelişmeye başlayan ülkelerin son durumlarını ve kendilerinin nükleer silahları hakkında görüşülür. Bunun yanında nükleer silahların güvenliğini, ömürlerini, kontrollerini ve yayılmaları gibi ortak endişelerini politik açıdan incelerler. (NATO, 1966)

3.5. Nükleer Silahların Sınırlandırılması Konusunda Yapılan Çok Taraflı Antlaşmalar

II. Dünya Savaşı sonrasında nükleer silahların saldırı amaçlı kullanılabilmesi somut bir şekilde kanıtlanmıştır. Böylelikle nükleer silah konusu uluslararası bir sorun olarak kabul edilmiş ve en azından bu tür büyük hasarlar veren silahların kullanımının

kısıtlanması veya tamamen yasaklanması konusunda adımlar atılmaya başlanmıştır. Şimdi bu antlaşmaları kronolojik sırasıyla inceleyelim.

3.5.1. Paris Barış Antlaşması (1947)

10 Şubat 1947 tarihinde imzalanan Paris Barış Antlaşması ile birçok ülkenin nükleer silah üretmesini ve denemesini yasaklamıştır. Bu ülkelerden başlıcaları; Bulgaristan, Macaristan, Romanya, Finlandiya ve İtalya'dır. 1954 yılında Almanya Hükümeti de Federal Yasa Tasarısında kitle imha silahı ve nükleer silah üretmeyeceğinin garantisini vermiştir. (Paris Barış Antlaşması, 1947)

3.5.2. Antartika Antlaşması (1959)

Bu antlaşmanın asıl amacı, Antartika da üsleri bulunan ülkelerin üslerini geri çekmeleri ve kıta üzerinde nükleer deneme yapmalarını yasaklamaktır. Yani Antartika'yı korumak. Bu antlaşma ABD'nin önerisi üzerine yapılmış ve toplantıya Antartika'da bilimsel araştırma yapan bütün ülkeler katılmıştır. (Gönlübol, 1978: 463) Antlaşma sonucunda Antartika'nın silahsızlandırılmasına karar verilmiştir. Bu antlaşma ülkeler arasında çok etkili olmasa da doğal çevre için ve nükleer silahsızlanma konusunda atılan ilk adımlardan biri olduğu için önemlidir.

3.5.3. Nükleer Silah Denemelerini Yasaklayan Antlaşma (1963)

Antlaşma, su altında, uzayda, atmosferde ve karasuları dahil tüm denizlerde nükleer denemeleri engellemek amacıyla imzalanmıştır. (Moskova Antlaşması, 1963) İlk etapta SSCB, ABD, Büyük Britanya ve İrlanda Birleşik Krallığı tarafından imzalanmıştır. Daha sonra diğer devletlerin de imzasına açılmıştır. 5 Ağustos 1963 tarihinde Moskova'da imzalanan antlaşmanın adı Moskova Antlaşması olarak kabul edilir. Antlaşmanın asıl amacı insanların yaşadığı çevreye radyoaktif maddelerle kirlenmesini engellemektir. Dünya devletlerinin çoğu bu antlaşmaya olumlu bulmuşlar ama imzalamayı kabul etmişlerdir. Antlaşmayı imzalayan ülke sayısı 108 olarak bilinmektedir. Bu rakamlara Ukrayna ve Beyaz Rusya Cumhuriyetleri de dâhildir. Nükleer güçlerden Fransa ve Çin Antlaşmayı imzalamayı reddetmişlerdir. (Gerger, 1985: 121)

3.5.4. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması (1968)

Nükleer silahların hızla gelişmesi ve yayılması tehlikesine karşılık imzalanmış antlaşmadır. 1949 yılına kadar sadece ABD ve SSCB 'de bulunan nükleer silahlar, İngiltere, Fransa ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin dikkati çekmiş ve nükleer devlet olmak

için tıpkı ABD ve SSCB gibi nükleer gelişmelere öncelik vermişlerdir. Yukarıda belirtilen 5 ülke dışında kalan, Hindistan, Pakistan, Japonya, Brezilya, İtalya, İsrail, Libya, İran, İsveç ve Kuzey Kore gibi ülkeler de 1960lı yıllarda nükleer çalışmalara başlamışlardır. Nükleer silah sayıları arttıkça, nükleer savaş riski de artmaktadır. (Ataöv, 1979: 9) Bu durum nükleer silahsızlanmanın ne kadar önemli olduğunun göstergesidir. Antlaşmaya göre 1 Ocak 1967 tarihinden önce nükleer silaha sahip olan ülkeler (ABD, SSCB, Fransa, İngiltere ve Çin Halk Cumhuriyeti) dışında hiçbir ülke nükleer silaha sahip olamamak koşuluyla Nükleer Kulübe üye olabilirlerdi. Ancak buna karşılık sadece barışçıl amaçlı nükleer enerji kullanma hakkı ve ellerinde ki nükleer bombalardan veya nükleer yapımında yardımcı olacak kimyasal maddelerden kurtulmaları, nükleer bombaya sahip olan ülkeler de daha fazla bombaya sahip olmayacaklarını ve nükleer silahı olmayan ülkelerle bu bilgileri paylaşmamaları gerekmektedir. Antlaşma 5 Mart 1970 tarihinde 99 ülkenin imzasıyla yürürlüğe girmiştir. Beş yılda bir gözden geçirme konferansı konferanslarıyla silahsızlanmanın güçlenmesini amaçlamaktadır. Aynı zamanda Uluslararası Atom Enerji Ajansı ile iş birliği içindedir ve üye devletleri sık sık denetler. Türkiye Cumhuriyeti antlaşmayı 28 Ocak 1969 tarihinde imzalamıştır. (TBMM, 1969)

Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması'nı toplam 189 ülke imzalamıştır. İmzalamayan ülkeler İsrail, Pakistan ve Hindistan'dır. Kuzey Kore'de 10 Ocak 2003 tarihinde NPT' den ayrılmıştır.

3.6. Nükleer Silahların Sınırlandırılması Konusunda Yapılan Çift Taraflı Antlaşmalar

3.6.1. Stratejik Saldırı Azaltma Anlaşması – Strategic Offensive Reductions Treaty(SORT)

Anlaşma 24 Mayıs 2002 tarihinde dönemin ABD Başkanı George W. Bush ile Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir Putin arasında gerçekleşmiştir. Antlaşmanın adı aynı zamanda Moskova Antlaşması olarak anılmaktadır. Bu antlaşmanın imzalanmasında ki en önemli etken 11 Eylül saldırısıdır. Antlaşmanın amacı her iki ülkenin de ellerinde bulundurdukları nükleer silahların sayısını azaltmaktır. (Aklar, 2007) Ancak SORT antlaşması nükleer silah üretmeyi engellememektedir. Sadece konuşlandırılmış füzelerin sayısının azaltılmasını sağlamaktadır. Yani her hangi tehdit

olarak görülen bir durumda ABD veya Rusya yeniden nükleer silah üretimine başlayabilirler. Antlaşmanın bu kısmı NPT ile ters düşmektedir.

Antlaşmanın asıl önemli kısmı ABD ile Rusya'nın bir konuda anlaşmaya varmasıdır. Bush ve Putin'in bu antlaşmayı kabul etmesi, uluslararası platformda buzların çözülmeye başladığı izlenimini vermiş ve terörle mücadelede iki devletin de iş birliği yapacağını resmi olarak belgelemiştir.

3.6.2. Stratejik Silahların Sınırlandırılması Görüşmeleri – Strategic Arms Limitiation Talks - SALT-1 VE SALT - 2

ABD 1964 yılında stratejik silahların sınırlandırılması önerisini getirmiştir. 1966 yılında SSCB'nin füzesavar sistemi kurmasıyla bu önerisini tekrar gündeme getirmiştir. SALT görüşmeleri 1969 yılında başlamış ve 1972 yılında dönemin ABD Başkanı Nixon ile dönemin SSCB Devlet Başkanı Leonid Brejnev arasında SALT – 1 antlaşması imzalanmıştır. (Yılmaz, 1998: 282) SALT – 1'de iki ayrı antlaşma vardır. Bunlardan biri Stratejik Silahların Sınırlandırılması Geçici Antlaşması diğeri ise Anti Balistik Füze antlaşmasıdır.

SALT – 1 görüşmeleri sırasında birçok önlemler ve fikirler geliştirilmiştir. Bu fikirlerden bir tanesi nükleer savaş riskini azaltacak önlemlerdir. (BM, 1966) Bunlardan en korkulanı yanlışlıkla nükleer savaşın çıkmasıdır. İki tarafın da hem fikir olduğu, kendi ülkesinde istenmeyen bir nükleer patlama olursa diğeri tarafın en çabuk şekilde bilgilendirilmesi antlaşmasıdır. Bunun sonucunda yanlışlıkla nükleer savaş çıkma riski ve patlamanın olduğu bölgede ki güvenlik önlemlerini el birliğiyle tamamlamayı amaçlamaktadır. Füze denemelerinde ise bunu önceden bildirmeleri gerekmektedir. Doğru ve çabuk bilgi sahibi olabilmek için ise uydu haberleşmesini geliştirmişler, iki ülke arasındaki doğrudan iletişimi daha güvenilir hale getirmek için Doğrudan Haberleşme Bağlantısının Geliştiren antlaşmayı 1971 yılında Washington'da imzalamışlar, Intersat ve Molniya II adında birer uydu hattı kurmuşlardır. (Gerger, 1983: 125)

SALT – 1 içinde yapılan diğeri bir antlaşma Anti Balistik Füze (ABM) Antlaşması'dır. Bu antlaşma 1972 yılında Moskova'da imzalanmıştır. Antlaşmanın içeriği her iki ülkenin de sadece iki balistik füzeye sahip olmasıdır. Ancak 11 Eylül saldırılarından sonra dönemin ABD Başkanı Bush SALT – 1 den ayrılmış ve füze kalkanı geliştirmek için ekonomik anlamda büyük pay ayırmıştır. (Kavuncu, 2013)

SALT – 1 çalışmalarının olumlu sonuç vermesinden sonra 1972 yılında ABD ve SSCB SALT – 2 çalışmalarına başlamışlardır. SALT – 1 antlaşması her 5 yılda bir yenilenen antlaşmaydı. SALT – 2'nin daha uzun vadede sonuç vermesi açısından 1985 yılına kadar sürmesi sonucuna bağlanmıştır. Aslında iki antlaşmanın da amacı SSCB ve ABD'nin kendilerini güvende hissedebilmek için silahların sınırlandırılmasını kabul etmeleridir. Silahların sınırlandırılması hem iki taraf için hem de diğer ülkeler için iyi bir gelişme olmuştur. Ancak 1979 yılında SSCB'nin Afganistan'ı işgali etmiştir ve bu işgal doğrultusunda ABD zaten istemediği SALT – 2 antlaşmasını onaylamaktan vazgeçmiştir. Yine de her iki devlet antlaşmaya uyma konusunda kararlı oldukları açıklamalarında bulunmuştur. (Kavuncu, 2013)

3.6.3. Stratejik Silahların Azaltılması Görüşmeleri – Strategic Arms Reduction Talks - START

1979 yılında ABD kongresinde onaylanmayan SALT – 2 yerine geçecek olan START görüşmeleri 1982 yılında başlamıştır. Görüşmelerin amacı ABD ve SSCB arasındaki nükleer silah sayılarının azaltılmasıydı. (Erdurmaz, 2003: 27) İlk olarak ABD tarafından uzun menzilli silahların azaltılması önerisi verilmiş, daha sonra SSCB tarafından silah üretiminin tamamen durdurulması fikri ortaya atılmıştır. Uzun görüşmeler yapılmış ancak iki taraf ortak bir yol bulamamışlardır. Görüşmeler bir yıl boyunca devam etmesine rağmen, iki devlette birbirlerinin önerilerini kabul etmemişlerdir. (Milliyet, 1983) Uzun süren anlaşmazlıklar sonucu Kasım 1985 yılında Gorbaçov'un Reagan'ın teklifini kabul etmesi sonucu iki taraf yeniden Cenevre'de bir araya gelmiştir. Gorbaçov silahların yüzde elli oranında azaltılmasını teklif etmiş bir de Reagan'ın Yıldız Savaşları projesinden vazgeçmesi şartı koşmuştur. Reagan projeden vazgeçmeyi kabul etmemiştir. 1990 yılına kadar yapılan görüşmelerde bir sonuç çıkmamıştır. ABD yeni başkanı Bush ile görüşen Gorbaçov, ABD'ye savaş açmayacaklarını artık kalıcı barışın sağlandığı hakkında iyi niyetli konuşmalar yapmıştır. 31 Temmuz 1991 tarihinde yıllarca süren görüşmeler sonuç vermiş ve START imzalanmıştır. Bu antlaşma sonucu her ülkenin belirli sayılarda nükleer füzelerini azaltması kabul edilmiş ve Rusya Federasyonu kurulmasıyla SSCB'den ayrılan Ukrayna, Kazakistan ve Belarus'un da ellerindeki nükleer silahlardan arınmasına karar verilmiştir. 1991 yılında Yeni Rusya'nın lideri Yeltsin ve dönemin Amerikan Başkanı Clinton START Antlaşmasını genişletmek istemiş ve

START-2 anlaşmasını 2003 yılında imzalanabilmesi için çalışmalara başlanmıştır. (Akbulut, 1995: 14)

Ancak 11 Eylül saldırısına maruz kalan ABD, 2002 yılında füze kalkanı projesine ağırlık vermiş ve ABM (Anti Balistik Füzelere) anlaşmasından çekildiğini açıklamıştır. Buna karşılık Rusya 2003 yılında yürürlüğe girecek START-2 anlaşmasının kendini bağlamadığını söyleyerek anlaşmadan çekilmiştir. 2007 yılında START çalışmalarına devam edilme kararı alınmış ve her iki ülke tarafından nükleer silahları azaltmak ve sınırlandırmanın mantıklı olacağı sonucuna varılmıştır. Aynı yıl içinde Putin ve Bush, START'ın devamı için anlaşma imzalamıştır. 6 Mart 2009 tarihinde ABD, yeni Başkanı Barack Obama ile iki ülke arasında dostluk ilişkilerinin kurulması için adım atmıştır.

Yeni START Anlaşması'nı 22 Aralık 2010 tarihinde iki ülkenin de parlamentoları onaylamıştır. 5 Şubat 2011 tarihinde Münih'te Güvenlik Konferansı gerçekleştirilmiş ve Yeni START yürürlüğe girmiştir. (Reshetnikova, 2008)

Küreselleşme siyasi ve ekonomik eşitsizliği arttırdığı gibi askeri eşitsizliği de aynı şekilde arttırmaktadır. Uluslararası çapta birçok nükleeri sınırlandırıcı çabalara rağmen gücü yeten devletler nükleer faaliyetlere devam etmektedir. Dördüncü bölümde nükleer silahlara sahip olan ülkeleri ve geliştirmekte olan ülkeleri göreceğiz.

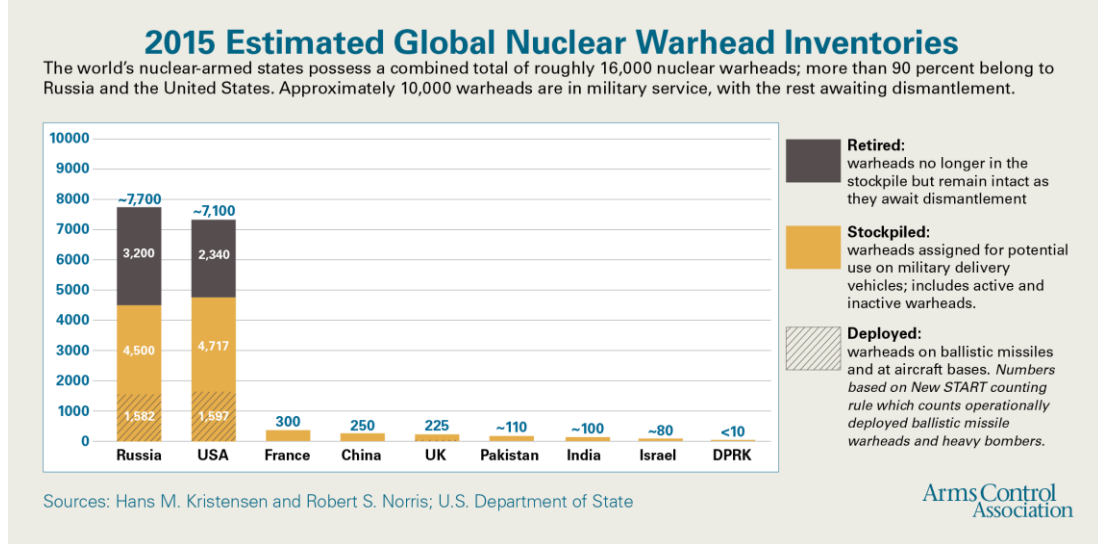
4. BÖLÜM

NÜKLEER SİLAHLANMA

Önceki bölümde nükleer silahların etkilerinden bahsetmiştik. Bu bölümde işleyeceğimiz konu ise ülkelerin nükleer silah sayıları ve nükleer politikalarıdır.

4.1. Nükleer Silaha Sahip Gelişmiş Ülkeler

Soğuk savaşın devam ettiği yıllarda dünya üzerinde ki güç dengesini kurmak için ülkeler, silahlanma yarışını arttırmışlardır. Bu bölümde inceleyeceğimiz gibi güç ve güvenlik gereği cephaneleri arttırmışlar ve daha güçlü silahlara sahip olmak istemişlerdir. Soğuk savaşın bittiği dönemde de bu yarış devam etmiştir. Soğuk savaş sonrası dönemde Doğu gücünü kaybetmiştir ve önceden Doğu – Batı yarışı yerini Kuzey – Güney yarışına bırakmıştır. Güçlü daha güçlü, güçsüz daha güçsüz hale gelmiştir. Böyle bir durumda ülkeler güç dengelerini yeniden kurmaya çabalamışlardır. II. Dünya Savaşı’nda başlayan nükleer silahlanma yarışı Soğuk Savaş döneminde devam etmiş günümüzde de halen daha devam etmektedir.

Kaynak: <https://www.armscontrol.org/factsheets/Nuclearweaponswhohaswhat>

Şekil 2: Nükleer Silaha Sahip Ülkeler ve Silah Sayıları

Nükleer silahı ilk kullanan ülke ABD’dir. ABD’nin kullanımından sonra SSCB’de nükleer üzerinde daha çok çalışmaya başlamış ve sonradan bu akım tüm Avrupa’ya yayılmıştır. İngiltere ve Fransa ilk nükleer silahını denemiş ardında Çin’de nükleer

çalışmalara ağırlık vermiştir. Böylelikle dünyanın bilinen nükleere sahip olan ilk beş ülkesi olmuşlardır. Bilinen beş nükleer güç dışında yeni aktörler de meydana çıkmaya başlamıştır. Hemen hemen her bölgede devletler bu yarışa girmiş ve uluslararası platformda ses getirmeye başlamışlardır.

4.1.1. Amerika Birleşik Devletleri

Nükleer silah söz konusu olduğunda akla gelen ilk ülke tahmin edilebileceği gibi ABD'dir. Çünkü ABD nükleer silahı icat eden ve kullanan ilk ülkedir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası tek güç olarak kalan ABD hem kendi nükleer çalışmalarıyla hem de dünyadaki diğer nükleer çalışmalarla yakından ilgilenmiş ve diğer ülkeleri kontrol altında tutmaya çalışmıştır. Bunun asıl nedeni küresel gücünü yitirmek istememesidir. Çünkü Soğuk Savaş sırasında tek nükleer gücün kendisi olduğunu sanırken SSCB'nin de nükleer gücü olduğunu öğrenmesi ABD için hem büyük bir sürpriz olmuştur hem de paniğe yol açmıştır. ABD'nin nükleer çalışmaları diğer ülkelere hep bir adım önde gitmiştir. Sadece Soğuk Savaş sırasında SSCB bazen ABD'ye yaklaşmış, dönem dönem ABD'yi silah sayısı olarak geçmiştir. Ancak ABD nükleer silahları her zaman tek elinde tutmak istemiştir. Bu durum II. Dünya Savaşına kadar uzanır. ABD diğer ülkelerin nükleer gelişmede kendisine yaklaşmasını bile kabul edememektedir. Bunun en temel sebebi SSCB – ABD arasında yaşanan Küba füze krizidir. II. Dünya Savaşı'nın bitmesine sebep olan atom bombasını kullanmasından sonra, ABD bu teknolojiye sahip tek ülkenin kendisi olduğunu düşünmekteydi. Atom bombasını Japonya'ya karşı kullanarak hem savaşın bitmesini sağlamış hem de bütün dünyaya teknolojisinin ve gücünü göstermiştir.(Kanapıyanova, 2012) Küba füze krizi sonrasında aslında bu konuda tekel olmadığını hala daha tehdit altında olduğunu anlamıştır. Öncelikle kısa bir şekilde Küba füze krizini açıklayalım;

4.1.1.1. Küba Füze Krizi

Sovyetler 1957 yılında ilk yapay uyduları olan Sputnik'i dünya yörüngesine yerleştirmişlerdir. O dönemde Amerikan Başkanı olan Dwight Eisenhower, Sovyetlerin bu atağının Batı dünyası için büyük bir tehdit olduğunu belirtmiştir. (Uslu, 2003: 135) Amerikan senatosunda yaptığı konuşmada komünist tehlikeye maruz kalan bir ülkeye – kendi istedikleri takdirde – Amerika'nın yardım edebileceğini belirtmiştir. Bu konuşma

tarihe “Eisenhower Doktrini” olarak geçmiştir. (Hook,2009: 97) Sovyetlerin gelişimini gören ve bundan rahatsız olan ABD, NATO müttefikleriyle görüşüp, müttefiklerinin topraklarına ABD yapımı füze yerleştirme kararı aldı. Sadece Türkiye, İtalya ve İngiltere bu fikre sıcak baktı, Diğer NATO ülkeleri bu durumun Sovyetleri kışkırtacağını düşünerek karşı çıktılar. (Uslu, 2003: 135) Ekim 1959’da anlaşma imzalandı ve nükleer başlıklı füzeler Türkiye’de konuşlandırıldı. Sovyetler bu durumdan rahatsız oldu ve Sovyetler Birliği başkanı Khrushchev şu şekilde bir demeç verdi,

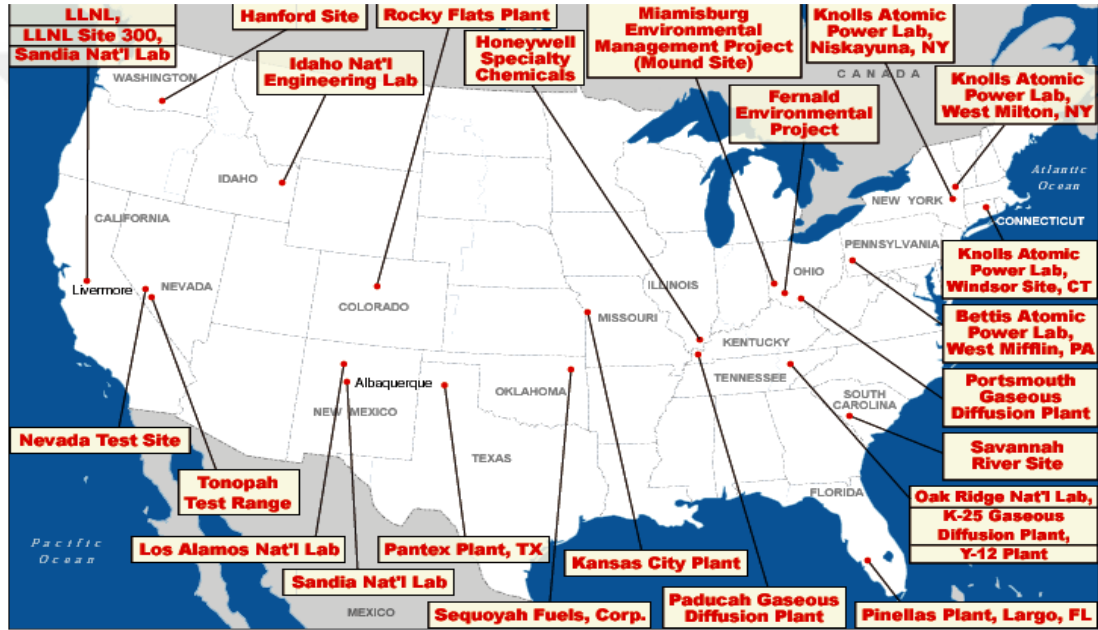
“Kendimizi askeri üslerle çevrilmiş gibi hissediyoruz. Amerikalılar İngiltere, Yunanistan ve Türkiye’de askeri üslere sahipler. Biz Meksika ya da başka bir yerde askeri üslere sahip olsaydık Amerikalılar ne hissederdi ?” (Beschloss, 1991: 439)

Khrushchev, Nisan 1961 yılında Küba’ya füze yerleştirme fikrini ortaya atmıştır. 1962 yılı Ekim ayında da Küba’ya füze yerleştirilmiştir. İki ülke büyük bir nükleer krize doğru ilerliyordu. Yapılan görüşmelerde orta yol bulanamamıştı. Küba – Türkiye pazarlığı diye adlandırılan olayda Sovyet başkanı, Amerika’nın Küba’ya koyduğu ambargoları kaldırmasını ve Türkiye’ye yerleştirilen füzelerin geri çekilmesini istemiş fakat ABD bunu kabul etmemiş ve füzelerin aynı amaçlı konmadığını, Sovyetlerin direkt saldırı için Küba’yı kullandıklarını ifade etmişti. (Nathan, 2016: 69). En son 28 Ekim 1962 yılında dönemin Sovyet lideri Khrushchev füzelerini Küba’dan çekme kararı almış ve kriz çözülmüştür. (Kennedy, 1969: 80) Daha sonra ABD’ de Türkiye’ye yerleştirdiği füzeleri geri çekmiştir.

ABD, Küba füze krizi sonrası güvenliğinin her an tehdit altında olduğunun bilincine varmıştır. Bu kriz ABD’nin dış politikasında bir dönüm noktası olmuştur. O zamana kadar güvende olduklarını düşünen Amerikalılar bu düşüncelerini kaybetmişlerdir. Her ne kadar Soğuk Savaş döneminde sıcak çatışmalar yaşanmamış bile olsa yine de her iki ülkede her an tetikte beklemeye devam etmişlerdir. Kriz sonrası değişen ABD dış politikasında daha çok silahlanmaya gidilmiş ve dünya üzerindeki bütün nükleerleri kontrol altında tutma fikri yerleşmiştir. Komünist bir ülke olan SSCB’nin ekonomisi silahlanmaya yetmediği için çökmüş ve Soğuk Savaş dönemi sona ermiştir. Bu dönemde ABD iki milyar dolar harcamıştır. Birçok kişi bu krizi nükleer caydırıcılık etkisi olduğuna yorumlamışlardır.

İki ülkede de nükleer silah olduğu için savaşın olmadığı belirtilirse de dünya büyük bir savaşla her an karşı karşıya gelebilirdi.

ABD 1945 yılından itibaren 70 000 nükleer başlık üretmiştir. 2006 – 2007 yılları arasında 60 000 civarı nükleer başlığını sökmüştür. 2010 yılı itibariyle 9400 nükleer savaş başlığı kalmıştır. Onlarından bir kısmının söküleceği bilgisi gelmiş ve son raporlamalara göre 2015 yılı itibariyle 7700 adet nükleer başlığı bulunmaktadır. (Kristensen vd, 2010: 58)

Kaynak: www.nti.org

Şekil 3: Amerika Birleşik Devletlerinin Nükleer Alanları

4.1.2. Rusya

SSCB nükleer çalışmalarına II. Dünya Savaşı bitmeden başlamıştır. İlk atom bombasını Ağustos 1949 yılında yapmayı başarmıştır. (Ergül, 2011) Devam eden yıllarda SSCB silah sanayisini daha çok geliştirmiş ve bu gelişmeyi nükleer teknoloji ile birleştirmiştir. Bu durum ABD'yi fazlasıyla rahatsız etmiştir. Soğuk Savaş döneminde nükleer gelişmeler sürekli ABD ve SSCB arasında olmuş, sürekli karşılıklı hamleler yapılmıştır. Rusya'nın nükleer ve askeri gelişmesinden söz ederken ABD'yi konu dışı etmek imkânsızdır. Çünkü her iki ülkenin askeri gelişmesi birbirlerine göre şekillenmiştir. Özellikle ABD'nin, Japonya'yı nükleer silahla durdurması SSCB'nin nükleerin önemini

daha çok kavramasına neden olmuştur. Sovyetlerin bu silahlanma yarışında milyarlarca dolar harcadıkları bilinmektedir. Ekonomilerinin çökmesinde en büyük pay bu silahlanma yarışıdır. Soğuk Savaş sonrası Sovyetler yıkılmış olsa da mirasları bugünkü Rusya'ya kalmıştır. Genel olarak değerlendirildiğinde Rusların hala nükleer açıdan büyük güç olduğu görülmektedir. Rusya aynı zamanda uluslararası platforma büyük uranyum üreticilerinin başında gelir. Rusya'nın yirmi sekiz nükleer reaktörü halen çalışmaktadır ve ülke elektrik ihtiyacının yüzde onunu reaktörlerden sağlamaktadır. (Kanapiyanova, 2012)

Kaynak: www.nti.org

Şekil 4: Rusya'nın Nükleer Alanları

4.1.3. İngiltere

İngiltere'de ABD gibi ilk nükleer çalışmalarına II. Dünya Savaşı sırasında başlamıştır. Avrupa'da nükleer çalışmalar baş gösterdiği için İngiltere'de bu kervana erken katılmıştır. İngiltere güvenliğini korumak için Çin'den daha önce nükleer silah programını üretme kararı almıştır çünkü Çin, Avrupa ve Amerika için en büyük nükleer rakiptir. (Goldstein, 2000: 139) İngiltere, Hurricane adını taşıyan ilk nükleer silahını Ekim 1952 yılında Avustralya'da denemiştir. Bu deneme sayesinde nükleer silaha sahip olma isteğini kanıtlamıştır. İngiliz politikacı ve gazetecilere göre nükleer silaha sahip olma bir statü göstergesiydi. İngiltere de eski bir kraliyet ve bir zamanların üzerinde güneş batmayan ülkesi olduğu için statüye önem vermekteydi. Bu sebeple İngiltere nükleer çalışmalarına

devam etmiş ve dünyanın sayılı nükleer güçlerinden biri olma yolunda hızla ilerlemiştir. Günümüzde de nükleer silahlarını kullanıma hazır bir şekilde bulundurmaktadır. Nükleer silahı ilk kez geliştirdiği dönem olan 1940'lı yıllarda asıl amaç dünyanın süper üçüncü gücü olmaktı ancak 1940lı yılları takip eden amaç, Fransa'nın Avrupa'da ki tek nükleer güç olmasını engellemektir. (Kanapiyanova, 2012)

Şekil – 2 de görüldüğü gibi İngiltere'nin 2015 yılı itibariyle bilinen nükleer başlık sayısı 225 civarındır. İngiltere, Güvenlik Konseyinin daimi üyesidir, bu üyeliği sayesinde nükleer çalışmaları olan birçok ülkenin alacağı kararlarda söz sahibidir.

Kaynak: www.nti.org

Şekil 5: İngiltere'nin Nükleer Alanları

4.1.4. Fransa

Fransa da nükleer alanda Avrupa başta olmak üzere uluslararası platformda söz sahibidir. Ancak diğer ülkelere oranla, fizyon çalışmasına daha erken başlamış olmasına rağmen, diğer ülkelere göre daha az geliştirmiştir. Fransa'nın nükleer çalışmalara başlamasında ki en temel sebep İngiltere'de ki sebebin aynısıdır. Yani Fransa da ABD ve SSCB'nin nükleer silah yarışına katılmıştır. Aynı zamanda Avrupa'da üstün güç olma sebebi de vardır. Geri kalmışlık hissi yaşamamak için Fransa'da bu yarışın içine dâhil olmuştur. Nükleer geliştiren ülkeler uluslararası platformda büyük güçler olarak bilinir. İngiltere, ABD ve SSCB'nin nükleer silahlara sahip olmasının ardında Fransa Hükümet Başkanı Charles de Gaulle, Fransa'nın toprak bütünlüğünü korumak amacıyla nükleer savunma sistemi kurma kararı almıştır. (Goldstein, 2000: 182) 1960 yılında Fransa ilk

nükleer denemesini Cezayir'in deneme merkezinde patlatmıştır. 2015 yılı itibariyle bilinen 300 adet nükleer başlığa sahiptir.

Kaynak: www.nti.org

Şekil 6: Fransa'nın Nükleer Alanları

4.1.5. Çin Halk Cumhuriyeti

Güvenlik konseyinin daimi üyelerinden biri olan Çin de nükleer anlamda gelişmiş ülkeler arasındadır. ABD veya Rusya'ya yaklaşamamış olsa bile nükleer gelişmesinde Fransa ve İngiltere'den daha ileri olduğu söylenebilir. Nükleer çalışmalara geç başlamış olan Çin, Fransa ve İngiltere'yi teknoloji anlamında geçmiştir. Çin'in de nükleere başlamasının sebebi diğer ülkelerin sebepleriyle aynıdır. Bölgede güçlü olmak, sınır güvenliğini korumak ve uluslararası platformda güçlü gözükme. Çin'in nükleer konusunda gelişmesinin en önemli etkeni SSCB'dir. Müttefiki Çin'e teknolojik açıdan çok fazla yardımı bulunmuştur.

Nikita Krushchev bir demecinde durumu şu şekilde açıklamıştır;

“Çin ile ilişkilerimizin kesilmeden önce onlardan sır tutmadık. Bizim araştırmacılarımızla Çinli araştırmacılar atom bombasını beraber icat ettiler. Çinli bilim

adamları bizim laboratuvarlarımızda tecrübe edindiler. Onlara ihtiyaçları olan her şeyi verdik.” (Goldstein, 2000: 62)

Çin, Asya kıtasında nükleeri ilk kez kullanan devlettir. Bu denemeden sonra bölgede nükleer yarış başlamıştır. Çünkü komşu devletler bu durumu kendilerine karşı bir tehdit olarak görmüşlerdir. İlk nükleer denemesini 16 Ekim 1964 tarihinde gerçekleştiren Çin’in 2015 yılı itibariyle bilinen 250 adet nükleer başlığı vardır. Bunun yanında ülkenin kaynaklarında 1,7 ton plütonyum vardır. (Kanapiyanova, 2012)

Kaynak: www.nti.org

Şekil 7: Çin’in Nükleer Alanları

Harita 5’te görülen DF-5 füzelerinin kıtalararası balistik füze olduğu bilinmektedir. Bu füzelerin ABD, Rusya ve Hindistan’ı hedef aldığı düşünülmektedir. (Kanapiyanova, 2012)

4.1.6. Hindistan

Hindistan da diğer ülkeler gibi bütünlüğünü korumak ve bölge devletlerinden güçlü olmak için nükleer silahlanmaya başlamıştır. Fark edileceği üzere nükleer silahların gelişmesinde en büyük etken ülkeler arası silahlanma yarışıdır. ABD silahlara sahip olduğu için SSCB araştırmaları geliştirdi, daha sonra bu furyaya Fransa ve İngiltere de katıldı. Çin Halk Cumhuriyeti de kendi bölgesinde güçlü olmak için nükleer çalışmalara ağırlık verdi. Hal böyle olunca bölgelerinde söz sahibi olmak isteyen diğer ülkeler nükleer gelişme savaşına girdiler. Hindistan nükleeri sadece enerji amaçlı kullanacağı sözü

vermesine rağmen, Çin, nükleer silaha sahip olunca Hindistan'da ivedilikle çalışmalara başlamıştır. Soğuk Savaş sırasında hiçbir ülke kendini güvende hissetmediği için nükleer silahlanmaya en çok o zaman yatırım yapılmıştır.

Hindistan dönem şartları gereği, nükleer gücünü sadece enerji de kullanmayıp ayrıca nükleer başlıklı füzeler yapmaya karar verdi. Ancak Hindistan'ın tek sebebi tabii ki Çin değildi. Pakistan gibi bir tehdit de en az Çin kadar yakınındaydı. Pakistan ve Hindistan 1948, 1956 ve 1971 tarihlerinde ağır çatışmalara girmiş ve iki ülke birbirlerini yıllarca düşmanları olarak görmüşlerdir.

Önemli bir nokta da Pakistan'ın Çin ve ABD gibi güçlü nükleer müttefikleri olmasıydı. Hali hazırda kavgalı olduğu Çin ve nükleer silahını hiç çekinmeden kullanan ABD tabii ki Hindistan'ı korkutacaktı. Aslında SSCB ve Hindistan'ın da ilişkileri iyi yönde ilerlemekteydi ancak tam olarak müttefik sayılmazlardı. ABD, Hint Okyanusu'na nükleer silahlarını yerleştiriyordu. Çin – Pakistan işbirliği ve Çin'in nükleer füze çalışmalarından rahatsız olan Hindistan, 1960 yılında ilk nükleer reaktörünün inşasına başladı. Kanada'da bu konuda Hindistan'a yardım etti. 1963 ve 1965 yıllarında Hindistan bu füzelerin gelişmesini sağlamış 1974 yılında ise ilk nükleer bomba denemesini gerçekleştirmiştir. (Sotnikov, 2003: 371)

1980'li artık birbirlerini düşman olarak görmeyen iki devletin ilişkileri düzelmeye başlamış ve birbirlerini düşman olarak görmekten vazgeçmişlerdir. Ama yine de Hindistan için Pakistan hala büyük bir tehdittir. Hükümetin başına gelen her lider nükleer politikaları desteklemiş ve halk nükleer politikaları destekleyen liderlerini sonuna kadar savunmuşlardır. (Kanapiyanova, 2012)

Hindistan askeri güç açısından diğer ülkelere fark atacak kadar güçlü bir ülkedir. Gerek karadan, gerek denizden gerekse nükleer açıdan sesini duyuran bir ülke konumundadır. Böyle olmasına Kanada'nın yanında Rusya, Almanya ve Fransa da destek olmuştur. Ancak nükleer gelişmenin sağlanmasında uygulanan bilimsel program Hindistanlı bilim adamlarına aittir. Hindistan'ın 2015 yılı itibarıyla bilinen 100 – 110 adet nükleer füzesi bulunmaktadır.

Kaynak : <http://www.nti.org>

Şekil 8: Hindistan'ın Nükleer Alanları

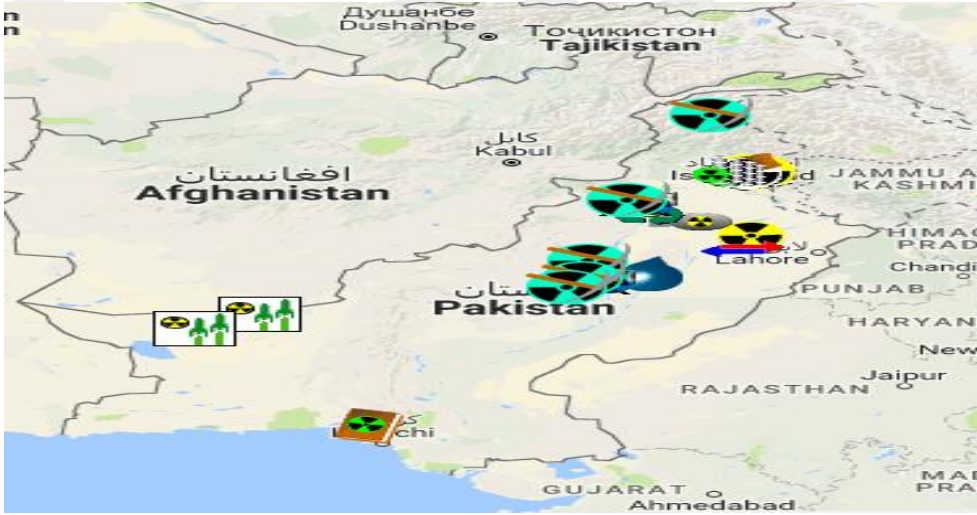
4.1.7. Pakistan

Hindistan'ın nükleer gelişmesinde bahsettiğim gibi, Pakistan nükleer silah programını Hindistan'a karşı olarak geliştirmiştir. Pakistan 1954 yılında nükleer çalışmalara başlamıştır ancak başlamasındaki sebep nükleer silah üretmek değil, siviller için nükleer enerji geliştirmeyi sağlamaktır. Ancak Hindistan – Pakistan savaşı (1970) meydana gelmiş ve Hindistan'ın nükleer silah yapımına başladığını öğrenen Pakistan da, Avrupa ve ABD yardımlarıyla nükleer silah geliştirmeye başlamıştır. Soğuk savaşın bitmesi ve bütün ülkelerin kendilerini savunmasız hissetmesi Pakistan'ı da etkilemiştir. Soğuk Savaş dönemi nükleer gelişmeler açısından etkili bir dönem olmuştur.

Pakistan'a ilk nükleer yakıt 1965 yılında ABD tarafından getirilmiştir. (Kanapiyanova, 2012) ABD'nin Pakistan'a ve diğer ülkelere nükleer yardımı tuhaf karşılansa da sebebi çok açıktır. ABD tabii ki bunu yardım amacıyla yapmamaktadır ve tek düşündüğü şey nükleer gücü kontrol altında tutmaktır. ABD ve Kanada'nın yardımlarıyla nükleerini geliştiren Pakistan 1970 yıllarında uranyum zenginleştirme çalışmalarına da başlamıştır. 1980 yılında Pakistan gizli bir reaktörle uranyum zenginleştirmeyi geliştirmiş ve 1989 – 1990 yıllarında ABD, Pakistan'ın artık nükleer silah üretebilme gücüne ulaştığını açıklamıştır. ABD'ye göre Çin'de Pakistan'a nükleer teknoloji yardımı yapan ülkelerden biridir.

Pakistan 28 – 30 Mayıs 1998 tarihinde Hindistan'ın yaptığı nükleer denemelere karşılık vermiş ve bölgesinde tek güçlü devletin Hindistan olmadığını kanıtlamıştır. Pakistan yöneticileri nükleer yeteneğin hem ülkenin itibari hem de geleceği için önemli olduğunu düşünmektedirler. Pakistan nükleer silaha sahip olan ve kullanan ilk Müslüman ülkedir. Bu durum diğer Müslüman ülkeler arasında belli bir ağırlık göstergesidir. Ancak Pakistan'ın nükleer geliştirmekte ki amacı tabii ki itibar sahibi olmak için değildi. En önemli etken Hindistan tehlikesinden korunmaktır. Hindistan'ın Pakistan'a savaş açmamasındaki en büyük etken Pakistan'ın da nükleer gücünün olması diye düşünülmüştür.

Kaynak : <http://www.nti.org>

Şekil 9: Pakistan'ın Nükleer Alanları

4.1.8. İsrail

İsrail jeopolitik konumu gereği çok güvensiz bir bölgededir. Etrafındaki İsrail'i kabul etmeyen Arap devletleri nedeniyle de güvensizliği daha çok artmaktadır. Böyle bir durumda İsrail nükleer gelişmeye fazlaca önem vermiştir. İsrail, etrafındaki diğer ülkelere göre hem yüz ölçümü hem de nüfus olarak küçük bir ülkedir. Komşu ülkelerle aynı dinden olmadığı için de ayrıca dikkat çekmektedir. İsrail kurulduğu 1948 yılından beri nükleer gelişmelere açık bir ülke olmuştur. Kuruluşundan bir yıl sonra bulunduğu bölgede uranyum araştırmalarına başlamış, 1952 yılında İsrail Atom Enerjisi Komisyonu kurulmuş ve Fransa ile işbirliğine adım atmıştır. Soğuk Savaşın en büyük etkileri yaşanan bu yıllarda, iki kutuplu dünya etkisinden az da olsa kurtulmak için, birlik olup kendi

güçlerini kurmayı planlamışlardır. Bu birlik sonucu Fransalı bilim adamları Negev Çölü'ne yeraltı reaktörü inşa etmişlerdir. (Bennett ve Love, 2014: 26)

İsrail'in nükleer silah yapımında etkili olan en önemli faktör tartışmasız Arap komşularıdır. Sık sık çatışma içine giren Arap ülkeleri, hem kendi aralarında hem İsrail'le anlaşmazlık yaşıyorlardı. İsrail'i başında beri o bölgede istemeyen Arap komşular her an İsrail'e saldırabilirlerdi. Zaten Arap - İsrail savaşları çok sık meydana geliyordu. 1967 yılında meydana gelen Arap – İsrail savaşı sırasında İsrail'in iki adet nükleer bombaya sahip olduğunu ve ülkeye nükleer alarm verildiği bilgisi gelmiştir. Bu bilgi ABD tarafından ortaya atılmıştır. (Bennet ve Love, 2014: 30)

İsrail, Arap ülkeleri tarafından ağır bir tehdit alır veya Arap birlikleri nüfusun fazla olduğu şehirlere doğru ilerlemeye başlarsa, İsrail bu silahları kullanmaktan çekinmeyecektir. 1973 yılında Mısır ve Suriye'nin ansızın İsrail'e saldırması ardından dönemin başbakanı nükleer alarmı verip, füzeleri fırlatmayı hazır hale getirmiştir. İsrail'in savaştan galip gelmesi nedeniyle nükleer savaş çıkmadan ortalık durulmuştur. Bugün ise İran, İsrail için büyük tehdittir. İran'ın nükleer gelişmeleri İsrail'i yakından ilgilendirmekte ve tedirgin etmektedir. Bu ciddi sebepler dolayısıyla İsrail, nükleer çalışmalarına hız kesmeden devam etmektedir. En büyük destekçisi ABD olan İsrail'in hem ekonomik hem de teknolojik gücü vardır. Ancak ABD, İsrail'e karşı ayaklanan bir Arap ülkesi olduğunda İsrail'in nükleer silah kullanmayacağından emin olamamaktadır. Bu şüphe ABD için büyük tehdittir. Arap ülkeleri İsrail nedeniyle ABD'ye de cephe alıp Rusya ile yakınlaşabilirler. Ancak İsrail hem ABD hem Avrupa hem de Rusya için önemli bir ülkedir. Petrol rezervlerinin olduğu bir bölgede müttefikleri ve nükleer silaha sahip bir ülke olması büyük devletler için iyi bir fırsattır. İsrail nükleer gelişmeye çok yatırım yapmıştır. 2015 yılı itibariyle İsrail'in bilinen 80 adet nükleer silahı vardır ancak uzmanlar 100 – 200 arası nükleer silahı olduğunu belirtmektedir. (NTI, 2016)

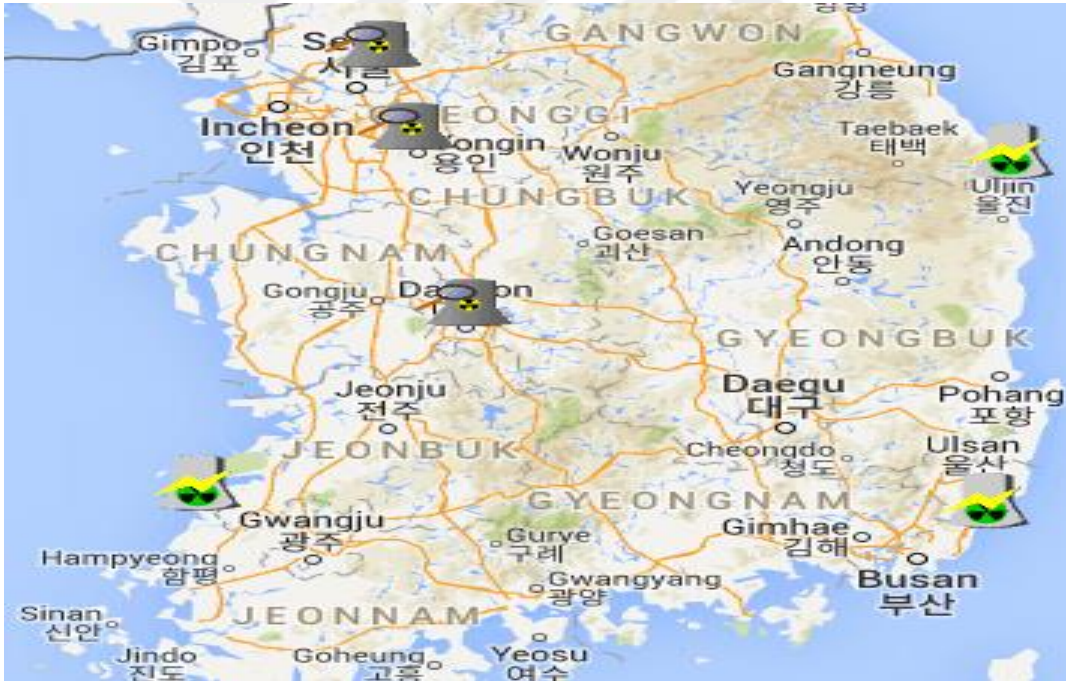
Kaynak: <http://www.nti.org>

Şekil 10: İsrail'in Nükleer Alanları

4.1.9. Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti

Nükleer silahların etkisi görüldükten sonra Kore'de diğer ülkeler gibi nükleer geliştirme faaliyetlerine ağırlık vermiştir. Kore çok güçlü olmayan bir devlettir. ABD ve Japonya'yı kendine tehdit olarak görmektedir. Bu nedenle SSCB ve Çin'den destek alarak nükleer silah geliştirmeye başlamıştır. Kore'nin nükleer silah gücü tam bilinmese de, nükleer başlıklı füzelerin menzili 1000 km mesafeyi geçtiği tahmin edilmektedir. Bu durum ABD'yi fazlasıyla endişelendirmektedir. Olası bir ABD – Kore savaşında Kore'nin gözünü kırpmadan nükleer silah kullanacağı kanısı vardır. ABD'nin Japonya'ya nükleer silah kullanmasından sonra her devlet nükleer silahın gücünü görmüş ve bu güçten etkilenmişlerdir. Kore'de bunlardan biri olduğu için ABD ile anlaşmazlığında nükleer silahla karşı koyma potansiyeli fazla olan bir ülkedir. Her ne kadar devletler nükleer silahın sadece kullanılan ülkeye zarar vermeyeceği, bunun yanında tüm ekolojik dengeyi bozduğunu bilseler de bunu kullanmaktan çekinmeyecek çok az ülke vardır. Ve Kore ne yazık ki bu ülkelerden değildir. Araştırmalara göre ABD'nin ara ara Kore'ye karşı nükleer silah kullanma düşüncesinin açığa çıkması, Kore'yi iyice kıskırtmıştır. Ne yazık ki ABD'de nükleer silah kullanmaktan çekinen bir devlet değildir. Kore'nin küçük devlet olması ve ABD'nin hedefinde bir ülke olması Kore'nin nükleer geliştirme düşüncesini iyice arttırmıştır. Kore böyle bir durumda müttefik gördüğü SSCB'den yardım istemiştir. Hali hazırda ABD ile ilişkileri kötü olan Sovyetler bu teklifi kabul etmiş ve nükleer

teknoloji konusunda iş birliğine başlamışlardır. Hatta dönemin başkanı Kim İl-Sung, Ulusal Üniversitesinde Nükleer Fizik Bölümü açtırmış ve nükleer alanda kadrolaşma sağlamayı planlamıştır. (Kibaroglu, 2004: 154- 158) Kore 1960'lar da ilk nükleer araştırma tesisini kurmuş ve zaman içinde tesisin gücünü arttırmışlardır. Nükleer silah konusunda çok kararlı olan Kore, diğer ülkeleri iyiden iyiye endişelendirmeye başlamıştı. Kore'nin dışa kapalı bir ülke olması da diğer ülkeler için ciddi bir sorundur. Çünkü Kore'nin gelişimini ve silah kapasitesini öğrenmek pek mümkün değildir. 1990'lara gelindiğinde Kore'nin uranyum madeni zenginleştirme, güç reaktörü kurmaya gibi faaliyetler gerçekleştirmeye başlamış ancak bunu SSCB'den destek alarak yapmaktadır. SSCB dağıldıktan sonra Kore nükleer teknoloji konusunda negatif olarak etkilenmiştir. Çin ve Rusya Batı'ya yaklaşırken Kore'nin Batıdan uzak kalması olumsuz etkiler yaratmıştır.

Kaynak: <http://www.nti.org>

Şekil 11: Demokratik Kore Halk Cumhuriyeti'nin Nükleer Alanları

4.1.10. İran

İran'ın nükleer gelişimini iki kademedede işleyebiliriz. Çünkü Şah döneminde başlayan nükleer çalışmalar, Şah devrilince durdurulmuş daha sonra tekrar başlamıştır. İran'ın nükleer çalışmaları diğer ülkelerden biraz farklı meydana gelmiştir. Şöyle ki, diğer ülkeler silahlanma yarışına girip nükleer geliştirmişlerdir ancak İran'ın nükleer geliştirmesine ön ayak olan ABD'dir. İran'ın SSCB'ye yaklaşmasından korkan ABD İran ile müttefik olma yoluna girmiştir. ABD hem İran'ın müttefikliğini SSCB'ye kaptırmak istemiyor hem de komünizmin yayılmasından korkuyordu. Bu korkudan dolayı çareyi İran'a yaklaşmakta buldu. Zaten dönemin İran Başbakanı Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin dünya görüşü batı medeniyetine yakındı bu sebeple nükleere sahip olması Batı için endişe verici bir durum değildi. Hatta İran'ı en çok destekleyen ülkeler Batı ülkeleriydi. İran nükleer reaktörlerini ABD, Fransa ve Almanya'dan almıştır. İran'lı bilim adamları da eğitimlerini yine batı ülkelerinde tamamlamışlardır. İlk nükleer gelişmesi 1950 yıllarında olmuştur. 1957 yılında İran ve ABD 'Barış İçin Atom Programı' kapsamında nükleer işbirliği anlaşmasını imzalamışlardır. Bu proje askeri değil sivil bir proje olmasından önemlidir. (İşbilen, 2008)

Bu yıl içinde Merkezi Anlaşma Teşkilatı yani eski adıyla Bağdat Paktı (CENTO) himayesinde Bağdat'ta olan Nükleer Bilim Enstitüsü Tahran'a taşınmış ve Şah nükleer programı bizzat kendisi yönetmeye başlamıştır. Şah döneminde İran için tehdit olan komsular SSCB, Irak, Suudi Arabistan ve Mısır'dır. SSCB aralarında en güçlüleriydi ancak yine de Orta Doğu'daki düşmanları için tedbir alması gerekiyordu. Nükleer gücünün iyi olması aynı zamanda bölgedeki art niyetli komşular için de caydırıcı bir etkidir. İsrail ile ilişkileri dostane olan İran, bölgedeki güç savaşından dolayı İsrail'in gücünün kontrol edilmesi gerektiğine inanıyordu. Yine de İsrail - İran arası kötü bir komşuluk yoktu. Ancak 1979 yılında meydana gelen devrim sonrası gerek ekonomik sebepten gerekse Humeyni'nin dini görüşü sebebiyle nükleer çalışmalar durmuştur. Humeyni için nükleer silah kullanmak ve geliştirmek (toplu imha silahları) günahdır. Zaten Humeyni rejimi ABD ve Batı tarafından onaylanmadığı için, Şah zamanında yapılan bütün anlaşmalar tek taraflı olarak feshedilmiştir. Ancak İslami Rejimin ülkeyi kontrol altına alındığına inanılan 1980'li yıllarda, Şah rejimi sırasında atılan adımlar kaldığı yerden devam etmeye başlamıştır. (Aydoğan, 2006) Artık yanında ABD ve Batı olmayan İran, çözümü Doğu

ülkelerinde bulmuştur. Özellikle Çin Halk Cumhuriyeti ve Rusya Federasyonu ile görüşmelerde bulunulmuştur ve yalnız kalan İran desteğini Rusya'da bulmuştur. Daha sonra işbirliği ağını genişleterek Pakistan, Almanya, Arjantin, Kuzey Kore, İspanya ve Belçika ile anlaşmaya varmışlardır.

İran'ın resmi açıklamalarına göre nükleer çalışmaları hala sivil amaçlıdır. İran enerji ihtiyacının yüzde ikilik kısmını yenilenebilir kaynaklardan elde ettiğini, İran'ın her yıl enerji ihtiyacının arttığını ve bunu sadece doğalgaza dayandıramayacaklarını belirtmişlerdir.

Kaynak: <http://www.nti.org/>

Şekil 12: İran'ın Nükleer Alanları

Bu bölümde fark edileceği üzere ülkeler, komşuları veya güvenliklerini tehdit eden ülkelere karşı önlem almak amacıyla nükleer silah geliştirmeye başlamışlar. Silahlanma bir domino taşı misali devam etmiştir. Bunun en önemli sebebi ise ülkelerin güvenliklerinden endişe etmeleridir. Bu bölümden çıkaracağımız en kesin sonuç, dünya üzerinde bu kadar çok sayıda nükleer silah bulunurken nasıl huzur içinde yaşayacağımız olmalıdır. Nükleer silahlara sahip olmak kendini güvende hissetmek değil aynı zamanda bulunduğu bölgeyi tehlikeye atmaktır.

5.BÖLÜM

SONUÇ

Küreselleşmenin dünyamızı etki altına başlamasıyla eşitsizlikler meydana gelmiştir. Küreselleşme kavramının en çok etkilediği etken ekonomidir. Ekonomik gelişmeler, siyasi ve askeri sonuçlar doğurmuştur. Küreselleşmenin ilk hissedildiği yıllarda dahi var olan ulus – devletler ekonomik açıdan zarar görmüşlerdir. Ulus – devletlerin doğru bir olgu olduğu kişiden kişiye göre değişkenlik gösterse de, ulus – devleti ekonomik açıdan çökertmek emperyalizmin bir gölgesidir. Küreselleşme ile güçlenen devletler askeri, siyasi ve ekonomik yönden daha güçlü olmak için nükleer gelişmelere açık hale gelmiş ve nükleer silahlar üretmeye başlamışlardır. Birinci hipotezim olan “Küreselleşme nükleer güce sahip olma isteğini etkiler” düşüncesi bu açıdan bakıldığı zaman kanıtlarla doğrulanmıştır. Neo – Marksist kuramcılarının savunduğu gibi küreselleşme, küresel ekonominin bir ürünüdür. Güçlü devletler daha güçlü olmuşlar, güçsüz ülkeler daha da fakirleşmiş ve yoksullukla savaşır hale gelmişlerdir.

Güç ve güvenlik uluslararası ilişkilerin eş anlamlı sayılabilecek temel taşlarıdır. Güç hem askeri hem siyasi hem de ekonomik açıdan incelenebilir. Küreselleşme ile birlikte sadece ekonomik farklılıklar oluşmamış, aynı zamanda askeri ve siyasi açıdan da büyük farklar meydana gelmiştir. Nükleer silahın hem askeri hem siyasi boyutları vardır. Bu askeri ve siyasi boyutlar elbette sonuçları etkiler.

Günümüzde nükleer silaha sahip olan dokuz ayrı ülke vardır. Bu ülkeler iki binden fazla nükleer deneme yapmışlardır. Nükleer gücün yanlış kullanılmasının doğurduğu acı sonuçları Hiroşima ve Nagazaki gözler önüne sermiştir. Bu kanıtla üçüncü hipotezim olan nükleer silahlar küresel güvenliği etkiler de doğrulanmıştır. Nükleer silaha sahip olmayı büyük bir güç olarak görenler bilmeliler ki nükleer silah aracılığıyla kanıtlanan güç, güçten çok tehdittir. Nükleer silahın varlığı sadece komşu ülkeler için değil tüm dünya yaşamı için büyük bir tehdittir. Nükleer enerjinin dünyadaki en temiz enerji kaynağı olduğu yadsınamaz bir gerçek olsa da bu enerjiyi kitle imha silahına dönüştürmek dünyamıza geri dönülmez zararlar verecektir. Her türlü kitle imha silahı insanlık için kötüyken, bütün yaşamı katleden, cansız varlıkların dahi yok olmasına neden olan nükleer silahı savunmak, tutmak ve kullanmak muhakkak ki doğru değildir. Nükleer silahlanmayı önleyen veya denetim altına alan sayısız anlaşma yapılmıştır. Ancak bu anlaşmaların hiç

biri nükleer silahlanmayı azaltmamıştır. Caydırıcılık olgusu nükleer silahları önleme konusunda başarılı olamamış hatta nükleer silahların yayılmasını sağlamıştır. Bu açıdan baktığımızda “Caydırıcı bir güç olma isteği, nükleer güce sahip olma arzusunu etkiler” olan ikinci hipotezim doğrulanmıştır. Nükleer silahlanmayı azaltmak ancak karşılıklı güven duygusuyla olacaktır. Dünyamızın ihtiyacı olan şey daha fazla nükleer silah üretmemek değil, hali hazırda bulunan nükleer silahlarında imha edilmesidir. Canlı yaşamı için en doğru karar budur. Domino taşı etkisi yaratan nükleer gücün önünü almak başka türlü mümkün değildir. Nükleer silah sahibi olan bir ülkenin, diğer ülkelere “nükleer silaha sahip olmayacağız” sözü verdiren bir anlaşma metninin imzalatmaları hiç samimi değildir. Doğru olan nükleer silaha sahip olmamak ve elde bulunan nükleer silahları imha etmek anlaşması olmalıdır. Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Anlaşması bu fikre çok yaklaşmış olsa da yeterli olamamıştır. Daha etkili bir mekanizma kullanılarak dünya bu tehlikeden arınmalıdır. Bunun en etkili yolu nükleer güç olarak kabul edilen aynı zamanda BM Güvenlik Konseyi daimi üyelerinden birinin nükleer silahsızlanmanın öncüsü olmasıdır. Küresel güvenliği bu denli etkileyen nükleer silahlanma daha kötü sonuçlar doğurmadan durdurulmalı ve ütöpik bir düşünce olsa da tek çare dünyadaki tüm nükleer silahların imha edilmesi ve nükleeri sadece enerji olarak kullanımına izin verilmesidir. Eğer hiç nükleer silah olmazsa, nükleer tehdit olmaz. Nükleer yarışına girip yer altına bütün dünyayı havaya uçuracak kadar nükleer silah depolamaktansa, karşılıklı olarak bu tehditten kurtulmak en akıllıcası olacaktır.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Acar, M. (2009), "Düzleştirici ve Özgürleştirici bir süreç olarak Küreselleşme", Orion Yayınları, Ankara.
- Akbulut, S., & Ertekin, S. (1995). Dünyadaki silahsızlanma çalışmaları ve Türkiye. Harp Akademileri Komutanlığı.
- Ataöv T. (1979). Silahsızlanma Gereği Ankara: Birleşmiş Milletler Türk Derneği Yayınevi.
- Baylis, J., Smith, S., & Owens, P. (2013). The globalization of world politics: an introduction to international relations. Oxford University Press.
- Beschloss, M. R. (1991). Kennedy v. Khrushchev: The Crisis Years; 1960-63. Faber & Faber.
- Bozkurt, V. (2000), "Küreselleşme: Kavram, Gelişim ve Yaklaşımlar", (Der. Veysel Bozkurt, Küreselleşmenin İnsani Yüzü), Alfa Yayınları, Bursa.
- Eralp, A. (2011). Devlet ve Ötesi. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Friedman, T. (2010), "Küreselleşmenin Geleceği: Lexus ve Zeytin Ağacı", (Çeviren: Elif Özsayar), Boyner Yayınları, İstanbul.
- Gerger H. (1985). Yıldız Savaşları. Ankara: Kalem Yayıncılık.
- Gerger, H. (1983). Nükleer Tehlike: Nükleer Silahlar Ve Nükleer Savaş. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Goldstein, A. (2000). Deterrence and Security in the 21st century: China, Britain, France, and the Enduring Legacy Of The Nuclear Revolution. LIT Verlag Münster.
- Gönlübol, M. (1978). Uluslararası Politika: İlkeler-Kavramlar-Kurumlar. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Hablemitoğlu, Ş. (2005), "Küreselleşme: Düşlerden Gerçeklere", Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul.
- Heywood, A. (2013). Küresel Siyaset, çev. N. Uslu ve H. Özdemir, Ankara: Adres Yayınları.
- Hook, S. W. & Spanier, J. (2015). American foreign policy since World War II. Cq Press.

Kennedy, R. F. (1969). *Thirteen Days: The Cuban Missile Crisis, October, 1962*. Macmillan.

Keskin, F. (2005). *Birleşmiş milletler ve Türkiye*. İstanbul: Ekin Yayınları.

Nathan, J. (Ed.). (2016). *The Cuban Missile Crisis Revisited*. Springer.

Ritzer, G. (2011), “Küresel Dünya”, (Çeviren: Melih Pekdemir), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Sotnikov V. I. (2003). *Yadernaya Problema v İndisko-Pakistanskikh Otnoshenyah*, (Hint-Pakistan ilişkilerinde Nükleer Sorun), Moskova: Kornegi Yayınevi.

Uslu, N. (2003). *The Turkish-American Relationship Between 1947 and 2003: The History of a Distinctive Alliance*. Nova Publishers.

Yılmaz, V. (1998). *Siyasi Tarih*. İstanbul: Harp Akademileri Komutanlığı Yayınları.

Wood M. E. (1999) *Küreselleşme, Postmodernite ve Diğer New Age’ler: Sol Entelektüeller ve Yeni Bir Çığır Tutkuları*, Çev: Uğur Günsur , *Küreselleşme mi Emperyalizm mi?* Der.: Fikret Başkaya, Ankara: Ütopya Yayınları.

BİLDİRİ-MAKALE

Altunışık Benli M. (2009), “Ortadoğu ve ABD: Yeni bir Döneme Girilirken”, *Ortadoğu Etütleri*, , Cilt 1, Sayı 1, sayfa: 69-81

Bennett B. W., Love R. A. (2004). *Initiatives and Challenges in Consequence Management After a WMD Attack*, Air University, No: 26, Maxwell Air Force Base, Alabama.

Candemir, Y. (2001), “Avrupa Birliği (AB) Ortak Ulaştırma Politikası ve Türkiye” ODTÜ V. Uluslararası Ekonomi Kongresi, Ankara

Cankara, Y. (2005). *Yeni oyun: İran'ın nükleer politikası* (Vol. 85). IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Craig, P. P., Jungerman, J. A., & Krass, A. (1986). *Nuclear Arms Race: Technology and Society*. *American Journal of Physics*, 54(8), 765-766.

Dulupçu Murat A. (1999). *Küreselleşmede Marjinalleşen Ulusal Ekonomi*, Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 4(GÜZ) S.15-32.

Ekin, N. (1999), Küreselleşme ve Gümrük Birliği, İTO Yayınları, İstanbul.

Karabıçak, M. (2002). Küreselleşme Sürecinde Gelişmekte Olan Ülke Ekonomilerinde Ortaya Çıkan Yönelim Ve Tepkiler 7.1. S.115-131.

Kavuncu, S. (2013). Nükleer Silahsızlanma Yolunda START Süreci. Bilge Strateji, 5(8).

Kıbaroğlu, M. (2004). Kuzey Kore'nin Nükleer Silah Programı: Sebepler ve Sonuçlar. Uluslararası İlişkiler, 1(1), 156-172.

Kürkçü, d. D. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. The Turkish Online Journal of Design Art and Communication, Cilt 3, Sayı 2

Morgenthau, H. J. (1985). Politics Among Nations, revised by Kenneth W. Thompson. New York: KnOpt, 4-15.

Norris, R. S., & Kristensen, H. M. (2010). US Nuclear Forces, 2010. Bulletin of the Atomic Scientists, 66(3), 57-71.

Özdemir, H. (2014). Uluslararası İlişkilerde Güç: Çok Boyutlu Bir Değerlendirme. Ankara Üniversitesi SBF Dergisi, 63-3

Özden, N. (1983) "Nükleer Çağın İlk 40 Yılı", İTÜ Nükleer Enerji Enstitüsü Yayınları, Cilt 1-2 İstanbul

Sandıklı, A., & Emeklier, B. (2011). 21. yüzyılda yeni güvenlik anlayışları ve yaklaşımları. Uluslararası Balkan Kongresi'ne sunulan tebliğ, 28-29.

Subaşat T. (2008), "Küreselleşme ve Eşitsizlik, Cumhuriyet Strateji", Uluslararası İlişkiler Dergisi, Cilt. 3, Sayı. 5. İstanbul

TEZLER

Ayduğan, F. (2006). İran'ın Nükleer Güç Olma Politikası ve Türkiye'ye Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı.

Durmuş S. (2006). Nükleer Silahların Uluslararası İlişkilerdeki Rolü, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı.

Ergül Işık, M. P. (2011) İran ve ABD/İsrail Güç Müdahalesi: İran'ın Nükleer Silah Elde Etme Çabaları ve Muhtemel Senaryoları, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi
İşbilen E. (2008). İran ve Nükleer Silahlanma Politikası, Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi.

Kanapıyanova Z. (2012). Küreselleşme ve Uluslararası Nükleer Politikalar, Yüksek Lisans Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.

Reshetnikova, V. (2008). 1960'lardan Bu Yana Nükleer Silahsızlanma Alanında Yaşanan Gelişmeler, Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi

INTERNET KAYNAKLARI

ARSLANOĞLU, İbrahim (2014) "Sosyal Bilimlerde Metod ve Araştırma Teknikleri", <http://w3.gazi.edu.tr/~iarslan/arastek.doc.>, (20/07/2016).

Atilla Sandıklı, Bilgehan Emeklier, (2012) "İran Nükleer Krizinin Türkiye'ye Olası Etkileri" Rapor No:40 BİLGESAM Yayınları, İstanbul, <http://www.bilgesam.org/incele/1713/-iran-nukleer-krizinin-turkiye%E2%80%99ye-olasi-etkileri/#.WL1HODuLTIU> (21/08/2016)

NTI. (2011) İsrail'in Nükleer Gücü <http://www.nti.org/learn/countries/israel/facilities/> (01/09/2016)

Sandıklı, A. (2009). Değişen Güvenlik Anlayışları ve Türkiye'nin Güvenlik Stratejisi, Rapor No:2 BİLGESAM Yayınları. İstanbul <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-81-2014040957rapor2.pdf> (30/09/2016)

T.C Dışişleri Bakanlığı, (b.t.), Dış İlişkiler Terminolojisi <http://www.mfa.gov.tr/dis-iliskiler-terminolojisi.tr.mfa> (03/10/2016)

Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), (1966). Nükleer Planlama Grubu (NPG) http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_50069.htm?selectedLocale=en (08/06/2016)

Paris Barış Antlaşması (1947) Antlaşma Metni <http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?id=FRUS.FRUS1946v04> (11/06/2016)

Yılmaz Aklar, (2007) "Füze Kalkanı Bunalımı", Hürriyet. <http://www.hurriyet.com.tr/fuze-kalkani-bunalimi-6468308> (03/07/2016)

Birleşmiş Milletler (1966). “Nükleer Savaş Riskini Azaltacak Önlemler Antlaşması”
http://untreaty.un.org/unts/1_60000/23/17/00044806.pdf (27/06/2016)

Erdurmaz, S. (2010). İran’ın Balistik Füze Üretim Kabiliyetleri ve Üretim Yeteneği Hakkında Değerlendirme. TÜRKSAM Silahsızlanma Çalışmaları, <http://turksam.org/tr/a2163.html> (23/09/2016)

Milliyet. (1983). “START Görüşmelerine 5 Ekim’e Kadar Ara Verildi,”s.5 <http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/Arsiv/1983/08/03> (22/09/2016)

Wallerstein, I. (1974). The Modern World System. Social Theory: The Multicultural and Classic Readings.http://marriottschool.net/emp/WPW/pdf/class/Class_9The_World_System_Perspective.pdf (22/08/2016)

T.C Resmi Gazete. (1946) Kanunlar. Sayı: 6316 http://www.unesco.org.tr/dokumanlar/kulturel_ifadelerin_cesitliliği/ilk_s.pdf (02/12/2016)

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), (1945), Birleşmiş Milletler Antlaşması. <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> (04/12/2016)

Moskova Antlaşması (1963) Antlaşma Metni. <http://www.edam.org.tr/disarmament/EN/documents/PTBT.pdf> (20/11/2016)

Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM), (1969). Nükleer Silahların Yayılmasını Önleme Antlaşması. (NPT) <http://www.edam.org.tr/disarmament/TR/belgeler/NPT.pdf> (20/11/2016)

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

ADI VE SOYADI Öykü OĞULBALI
DOĞUM YERİ VE ESKİŞEHİR
TARİHİ 05.04.1991
MEDENİ HALİ Bekar
E-MAIL oykuogulbali@windowslive.com
ADRES (EV) Fatih Mahallesi Cengiz Topel Caddesi Işıl Sokak Kubilay
Apartmanı No: 5 Daire:4 Büyükçekmece / İstanbul
ADRES (İŞ) İstanbul Arel Üniversitesi, Türkoba Mahallesi Erguvan
Sokak No: 26/K Tepekent – Büyükçekmece / İstanbul
TELEFON Ev: 0212 881 06 90
(EV/CEP) Cep: 0538 559 09 70
(İŞ) İş: 0850 850 2735 – 1163

EĞİTİM DURUMU

2014 – 2016 İstanbul Arel Üniversitesi -Yüksek Lisans, Uluslararası
İlişkiler
2009 – 2014 İstanbul Arel Üniversitesi - Lisans, Uluslararası İlişkiler
2005 – 2009 Hilmi Duralioğlu Anadolu Lisesi - Bilecik
2000 – 2005 Atayurt Koleji - Eskişehir
1998 -2000 Atatürk İlköğretim Okulu – Bözüyük / Bilecik

YABANCI DİL

İngilizce
Almanca

İŞ TECRUBESİ

İstanbul Arel Üniversitesi
Erasmus ve Dış İlişkiler Ofisi – Uzman
Aralık 2015 - Halen